

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

yerel kimlik

SAYI: 21 OCAK-ŞUBAT-MART 2010 ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANIR-ÜCRETSİZDİR

ANTAKYA SEMİNERİ
KORUMA DOSYASI
BAKAB TOPLANTISI
SULTANHİSAR ZEYTİNYAĞI
FABRİKASINDAN KÜLTÜR
MERKEZİNE

Büyük Mimar Sinan ölümünün 422. yılında Kayseri'de anılıyor

8-11 Nisan 2010 tarihleri arasında, büyük Mimar Sinan'ı doğduğu kent Kayseri'de anmak amacıyla, uluslararası bir sempozyum, cami mimarisi üzerine bir fikir yarışması ile bir de afiş yarışması düzenleniyor. Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Mimarlar Odası Kayseri Şubesi ve ÇEKÜL Vakfı tarafından düzenlenen "Sinan & His Age" (Sinan ve Çağı) başlıklı uluslararası sempozyum, 16. yüzyıl mimarlık ortamını şekillendiren gelişmeleri, bu bağlamda Sinan ve eserleri ile çağdaşlarını karşılaştırmalı incelemeyi, Doğu-Batı eksenleri arasındaki geçişlerin mimarlık ortamındaki yansımalarını gündeme taşımayı amaçlıyor.

7 Nisan günü Ağırnas gezisiyle başlayacak olan sempozyum, 11 Nisan'da Kapadokya gezisiyle sona erecek. Üç gün boyunca düzenlenen beş oturumda, bildirilerin yanı sıra davetli konuşmacılara da yer veriliyor.

08 Nisan

Oturum I: Sinan Yapılarına Anlamsal Bakış
Oturum II: Sinan Yapılarının Strüktürel Analizi ve Onarımı
Davetli konuşmacı: *Geleneğin Mimar Sinan Tarafından Şekillendirilmesi*, Ali Uzay Peker

09 Nisan

Oturum III: Sinan Yapılarına Mekansal Bakış
Davetli konuşmacı: *The Dome as Space-Ordering Cover in Sinan's Mosque*, Paola Sonia Gennaro
Oturum IV: Akdeniz Havzasında Mekan; Doğu-Batı Karşılaşmaları
Davetli Konuşmacı: *Osmanlı Mimarisi Klasik Çağının Simgesi Sinan*, Suphi Saatçi

10 Nisan

Oturum V: Osmanlı Kentlerinde Sinan İmgesi
Davetli konuşmacı: *Beyond the Age of Sinan: The Ottoman Architectural Culture of the Eighteenth Century*, Shirine Hamadeh

YÖNETİM

Birlik Başkanı

Mehmet Özhaseki
Kayseri Büyükşehir Bel. Bşk.

Encümen

Veysel Tiryaki, Altındağ Bel. Bşk.
İsmail Ünal, Beşiktaş Bel. Bşk.
Ahmet Yenihan, Erbaa Bel. Bşk.
Asım Güzelbey, Gaziantep B. Bel. Bşk.
Osman Gürün, Muğla Bel. Bşk.
Ahmet Eşref Fakıbaşa, Şanlıurfa Bel. Bşk.

Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeleri

Yaşar Bahçeci, Kırşehir Bel. Bşk.
Selim Aşkın, Kula Bel. Bşk.
Tacettin Özkaraman, Taraklı Bel. Bşk.

Meclis 1. Başkan Vekili

Burhanettin Kocamaz-Tarsus Bel. Bşk.

Meclis 2. Bakan Vekili

Abdullah Demirbaş, Sur Bel. Bşk.

Meclis 1. Katibi

Mustafa İça, Kütahya Bel. Bşk.

Meclis 2. Katibi

Burhan Sakallı, Odunpazarı Bel. Bşk.

Meclis Yedek Katipleri

Seyit Torun, Ordu Bel. Bşk.
Tekin Bayram, Yalvaç Bel. Bşk.

Danışma Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Metin Sözen

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu
Prof. Dr. Ülkü Azrak
Nurullah Çakır
Oktay Ekinci
Süleyman Elban
Prof. Dr. Cevat Geray
Prof. Dr. Zekai Görgülü
Kayhan Kavas
Prof. Dr. Ruşen Keleş
Mithat Kırayoğlu
Hasan Özgen
Derviş Parlak
Fikret Toksöz
Dr. Fikret N. Üçcan

DERGİ

Tarihi Kentler Birliği adına

İmtiyaz Sahibi:

Mehmet Özhaseki

Yazı İşleri Müdürü:

Handan Dedeşayır

Yazı İşleri Ekibi:

Şirin Sığın Yılmaz, Nilüfer Oktay

Yayın Danışmanları:

Oktay Ekinci, Mithat Kırayoğlu,
Hasan Özgen, Avniye Tansuğ

Fotoğraflar:

ANAR Arşivi, Şirin Sığın
Yılmaz, Yonca Moralı, Ece
Müftüoğlu Nancy, Nilüfer Oktay

Yönetim Yeri:

Tarihi Kentler Birliği
Şerifler Yalısı, Emirgân Mektebi
Sok. No: 7
Emirgân-Sarıyer-İstanbul
Telefon: 0212 323 31 32
Faks: 0212 277 41 64

info@tarikhkentlerbirliği.org
www.tarikhkentlerbirliği.org

İletişim:

ÇEKÜL Vakfı-
Tarihi Kentler Birliği Bürosu
Ekrem Tur Sokak No:8
Beyoğlu-İstanbul
Telefon: 0212 249 64 64
tarikhkentler@cekulvakfi.org.tr
www.cekulvakfi.org.tr

Grafik Tasarım:

Erkal Yavi

Grafik Uygulama:

Lora Baytar

Basıldığı Yer ve Tarih:

Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah., Souksu Cad.
No: 3 Kağıthane - İstanbul
T. 0212 294 10 00
F. 0212 294 90 80
info@masmat.com.tr

Şubat 2010

ISSN 1308-254X

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

yerel kimlik

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 2

On yılın ardından
Mehmet ÖZHASEKİ

EDİTÖRDEN 4

Korumanın neresindeyiz?
Handan DEDEHAYIR

ANTAKYA SEMİNERİ

Antakya: Kültürlerarası birliktelik ve ortak yaşam 6
"Kültürel Miras: Ortak Paydada Buluşma" 14
Antakya Semineri neler düşündürdü? 20

KORUMA DOSYASI

Dünyada ve Türkiye'de koruma bilincinin gelişim süreci-1
Batı dünyasından Türkiye'ye 22

ETKİNLİK

BAKAB Safranbolu toplantısının gündemi: "Havza Ölçeğinde
Bütüncül Koruma ve Kalkınma" 42

ÖRNEK PROJE

"200 Ortak 200 Eser" programından örnekler: Sultanhisar
Zeytinyağı Fabrikası 50

YENİ KİTAPLAR 52

HABERLER 54

performans sergiliyor. Tarihi Kentler Birliği'nin, ülkemizde özellikle son on yılda görece ivme kazanan korumacılık çabalarında üstlendiği rolü ve yaptığı katkıları doğru incelemek gerekiyor. Böyle bir değerlendirme, TKB'nin yeni sorumluluklarına ve gelecek gündemine, kültür mirasımızı koruyarak yaşatma yolunda hâlâ önümüzde duran çeşitli zorluk ve engelleri aşma mücadelemize ışık tutacaktır.

Geçmişimizi değerlendirirken göğsümüzü kabartan başarılar, geleceğe yönelik ağır ve ciddi bir sorumluluk yüklüyor omuzlarımıza. Artık rüşünü ispat etmiş bir kuruluşun bundan sonraki olgunlaşma sürecini de aynı dirayet ile gerçekleştirmek zorundayız. Önümüzdeki dönem soğukkanlı, akılcı, daha sistemli çalışmalarla planlamalı, kadrolarımızı donanımlı kılmalıyız. Her fırsatta bir okul olduğunu yinelediğimiz Tarihi Kentler Birliği'nde öğrendiğimiz korumacılığı yerel halkımızla daha fazla paylaşmalıyız. Koruma anlayışını benimseyen,

On yılın ardından...

Değerli dostlarım, 2010 yılı Tarihi Kentler Birliği ailesi için farklı bir heyecan ve gurur kaynağı: Onuncu yılımızı kutluyoruz. Ülkemizin kentsel gelişimine ve kültürel birikimine olduğu kadar yerel yönetimler tarihine de damgasını vuran örnek bir oluşumun içinde olmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Yine bu yıl, Tarihi Kentler Birliği'nin kurulmasına öncülük eden, başından beri tüm çalışmalarımızı yönlendiren ve eşgüdümünü sağlayan ÇEKÜL Vakfı'nın da yirminci yılını kutluyor olmamız, mutluluğumuzu bir kat daha artırıyor.

Meclisimiz geçen on yılda üç kez yenilenmesine karşın, nöbeti devralan üyelerimizin birliğimizin temel ilke ve amaçlarına inançla sahip çıkmaları, siyaset dışı anlayışımızı titizlikle korumaları, kentsel ve kültürel varlıklarımızı koruma ve yaşatma kararlılığından ödün vermemeleri sayesinde, Tarihi Kentler Birliği toplumsal tarihimizde özellikle incelenmesi gereken benzersiz bir deneyim olarak yerini almış bulunuyor. Gerçekleştirilen başarılı işlerin de ötesinde, güçlü vizyonu ve dağarcığına sürekli kattığı çağdaş ve yeni koruma başlıkları ile de değerlendirilmeye değer bir

tarihi ve kültürel varlıklarına daha fazla sahip çıkan, bunu bir yurttaşlık görevi olarak içselleştiren kentlilerimizin sayısını hızla artırmanın yollarını bulmalıyız. Geçmişimizi iyi değerlendirerek geleceği hep birlikte kurma inancını pekiştirmeli, bu misyonun yalnızca yerel yöneticilerin ve koruma uzmanlarının değer, tüm kentlilerimizin ortak sorumluluğu olduğunu anlatmalı, bu amaçta birleşmeliyiz.

Onuncu yılımızı 1-3 Ekim tarihlerinde Kayseri'de, Avrupa Tarihi Kentler Birliği ile ortak gerçekleştireceğimiz uluslararası sempozyum ve buluşma etkinliği ile kutlarken, daha büyük hedeflere doğru yola çıkacağız. "Tarihi Kentlerde Bütünleşik Yönetim Planlamasında Halkın Katılımı" başlığı altında ilkelerimizi, amaçlarımızı ve deneyimlerimizi kentlilerimizle paylaşma yollarını da tartışacağız. Onuncu yılın gururunu ve sevincini paylaşıırken, geçmişimizin büyüklüğüne yakışır bir geleceği kurma kararlılığımızı bir kez daha yineleyeceğiz.

Daha nice başarılarla taçlanmış on yıllara...

Saygılarımla...

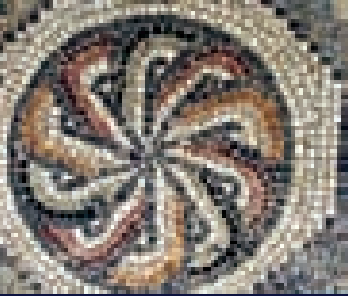

Gelişme doğal olarak çeşitli çelişkileri ve olumsuzlukları da beraberinde getirir. Uygarlıklar tarihi, dönüşüm ve atılımların olduğu kadar çalkantıların, çatışmaların, hatta yıkımların da tarihidir. İnsanlığın ilerlemesi, 'eski'nin birikimi üzerinde yükselen 'yeni'nin gücüne dayanırsa da, 'yeni' birçok kez, varlığını borçlu olduğu 'eski'nin birikimini göz ardı etmeyi egemenliğinin önkoşulu bilmıştır.

Ancak nereden geldiğini bilmeyen, köklerini tanımayan 'yeni', sığ ve dayanaksız kalır. O zaman geriye dönüp bakmak gerekir. Geçmiş kuşakların yaşam deneyimlerinden süzülen, bilgelik yüklü mirasına... Çünkü o mirastır, 'yeni'yi yaratan ve ona geleceği kurma gücünü veren. Ait olma ihtiyacı insanoğlunun en temel ihtiyacıdır. Nereye ait

korumak ve yaşatmak için sürdürdüğü sivil hareketin bir ürünü...

Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik dergisinin bu sayısında ilk bölümünü yayımladığımız **"Dünyada ve Türkiye'de Koruma Bilincinin Gelişim Süreci"** yazı dizisinde, korumanın Avrupa ve Türkiye ekseninde gerçekleşen uzun ve çileli öyküsünü ana başlıklarıyla üyelerimizle paylaşmak istedik. Ülkemizin koruma serüveninde Tarihi Kentler Birliği'ni konumlandırmayı hedefledik. Daha gidilecek çok yol olduğunu, yapılacak çok işin bizleri beklediğini görmek, yarı yapmamız gerekenlerin bilincini bir kez daha hatırlamak amacıyla... Bu yazı dizisinin uzman araştırmacılara ilham vermesini, ÇEKÜL Vakfı ve TKB'nin toplumsal tarihimiz içindeki konumlarının bilimsel bir çalışmaya konu olmasını diliyoruz. Bu

Korumanın neresindeyiz?

olduğunu bilemeyen, kimliğini tanımlayamayan insan, köksüz, savruk, şaşkındır.

Bu öykü binlerce, belki de on binlerce kez yaşanmış tarih boyu. Bireysel tarih de, toplumsal tarih de, sayısız örneklerini içerir bu tragedyanın.

Korumanın tarihi de bu öykünün içinde gizli. "Kültür mirası" kavramı da... Korumanın dünya üzerindeki serüveni, tarihsel çevreyi koruma anlayışının nasıl dikenli yollardan geçerek, ne tür mücadelelerden sonra bugünlere geldiğini anlatıyor. Ülkemiz de, tarih boyu birçok toplumun yaşadığı bu geçitten geçti ve geçiyor. Bugün onuncu yılını tamamlayan Tarihi Kentler Birliği, Türkiye'nin koruma mücadelesinde önemli bir kavşak. Çeyrek yüzyıldır ÇEKÜL Vakfı'nın, insanlık tarihinin ilk örneklerini barındıran bu coğrafyanın benzersiz mirasını

diziyi TKB'nin 10. yılının kutlanacağı Ekim ayına dek sürdüreceğiz.

Dergimizin 21. sayısında ayrıca, Şubat ayında Antakya'da yapılan **"Kültürel Miras: Ortak Paydada Buluşma"** başlıklı seminerle ilgili bir dosya da yer alıyor. 20. sayımızda başladığımız, "200 Ortak 200 Eser" desteğinden yararlanarak başarılı sonuçlar elde eden projeleri de tanıtmaya devam ediyoruz. Bu sayıda Aydın'ın **Sultanhisar** ilçesindeki zeytinyağı fabrikasının bir kültür ve eğitim merkezine dönüşmesinin öyküsünü okuyacaksınız... Yine geçen sayımızda başlattığımız kitap tanıtım sayfamız, bu sayıda da ilgi çekici yayınları sunuyor.

Tarihi Kentler Birliği'ne, onuncu yılında yeni ufuklar diliyoruz...

seminer

TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ ANTAKYA SEMİNERİ

19 Şubat 2010

Açılış Konuşmaları

İbrahim Özçimen, Burdur Valisi

Doç. Dr. Lütfü Savaş, Antakya Belediye Başkanı

Prof. Dr. Şerafettin Canda, Mustafa Kemal
Üniversitesi Rektörü

Mehmet Özhaseki, TKB Bşk., Kayseri

Büyükşehir Belediye Başkanı

Celalettin Lekesiz, Hatay Valisi

Oturum:

“Kültürel Miras: Ortak Paydada Buluşma”

Hatay Valisi Celalettin Lekesiz ve Antakya'nın
değişik kesimlerin temsilcilerinden mesajlar

Genel Değerlendirme: Prof. Dr. Metin Sözen

20 Şubat, 2010

Açılış Sunumu:

Doç. Dr. Lütfü Savaş-Antakya Belediye Başkanı

Panel:

**“Kültürel Miras: Ortak Paydada Buluşma-
Üç Uygulama Örneği”**

Oturum Başkanı: Mehmet Özhaseki, TKB
Başkanı, Kayseri Büyükşehir Bel. Başkanı

Konuşmacılar:

Burhanettin Kocamaz, Tarsus Belediye Başkanı

Ahmet Eşref Fakıbbaba, Şanlıurfa Belediye Başkanı

Asım Güzelbey, Gaziantep Büyükşehir Belediye
Başkanı

Genel Değerlendirme

Kent Gezisi:

St. Pierre Kilisesi ve Cehennem Kayıkçısı,
Heron, Habib-i Naccar Camisi, Sermaye Camisi
ve Katolik Kilisesi, Kurtuluş Caddesi, Tarihi
Antakya Sokakları (Kabaltı Sokak, Esnaf
Sanatkârlar Odası Sanat Evi, Belediye Kültür
Evi, Ortodoks Kilisesi), Uzun Çarşı, Kurşunlu
Han

Arkeoloji Müzesi ziyareti

Medeniyetler Korusu Konseri

seminer

Antakya: Kùltùrlerarası birliktelik ve ortak yaşam

Antakya... Kardeşliği ve barışı çağırıştıran özgün bir kent... Anadolu'yu Suriye'ye ve Filistin'e bağlayan bir kilit yerleşim... 1938 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kurulan ve sadece 10 ay varlığını sürdüren "Hatay Devleti"nin tanığı... II. Dünya Savaşı nedeniyle Hatay'dan çekilen Fransızların ardından, meclis kararıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne katılan Hatay Devleti'nin merkezi güzel Antakya... Bu sancılı süreçten geriye kalan, kentteki cemaatlerin yıllardır bir arada barış ve kardeşlik içinde sürdürdüğü ortak yaşam...

Dar sokaklarında gezerken çan ve ezan seslerinin birbirine karıştığı, farklı din ve mezhepten insanların kendi ibadethanelerinde özgürce toplanabildiği Antakya, Türkiye'nin kendine özgü bir kenti. Günümüzde şiddetle özlemini duyduğumuz bu birliktelik duygusu, kentin kültürel dokusunun korunması için atılan adımlarda da öncü rolü üstlenmiş durumda. 19 Şubat Pazar günü açılışı yapılan Tarihi Kentler Birliği Antakya Semineri'nde farklı kesimlerin uyumlu birlikteliği dikkat çekti.

Seminer'in "**Kùltürel Miras: Ortak Paydada Buluşma**" başlıklı ana konusunun amacı, TKB üyelerinin bu çok kültürlü kentin bütününe "doğru" bakabilmeleri ve farklı kesimler arasında oluşturulacak işbirliklerinin geliştirilmesine vurgu yapmaktı. Bu doğrultudaki ilk mesajlar açılış gecesinde verildi.

Sırasıyla konuşan Antakya Belediye Başkanı Doç. Dr. Lütfü Savaş, TKB ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhasaki ve Hatay Valisi Celalettin Lekesiz, Antakya'nın kültürlerearası birlikteliğinin yıllardır devam ettiğini vurguladılar. Ardından, **Türkiye'nin ilk "Kùltürel Miras Yürüyüşü"** değerlendirildi ve cemaat önderleri, oda başkanları, kent yöneticileri ile üniversite temsilcileri, TKB üyeleri için yeniden bir araya geldi.

Belediye Başkanı Dr. Lütfü Savaş, Antakya'nın Ortadoğu ve Anadolu'yu birbirine bağlayan bir geçiş merkezi olmasının, yüzyıllardır her mezhepten ve dinden insanların bir arada yaşamasına zemin hazırladığını söyledi. Ünlü düşünür Libadios'un "Dünyayı gezip görmekteki amacınız eğer farklı kültürleri bir arada görmekse, Antakya'yı ziyaret etmeniz yeterlidir," sözünü

hatırlatarak bu birlikteliğin devam edeceğini vurguladı.

TKB Başkanı Mehmet Özhaseki de, Antakya'ya özgü kültürlerarası birlikteliğin ve hoşgörü ortamının devam etmesi gerektiğini vurguladı. TKB'nin hedef büyütürken yoluna devam ettiğini söyleyen Özhaseki, somut olmayan kültürel mirasın da en az tarihi eserlerin korunması kadar önemli olduğunu söyledi. Türkiye'de pek çok birliğin kurulduğunu, TKB'nin ise kendi ilkeleriyle yoluna devam ettiğini belirtti.

Hatay Valisi Celalettin Lekesiz ise, kent hakkında genel bilgiler verdi: "Hatay'ın iki hudut kapısı var, önemli tarihi mekânlara yakın, maydanöz üretiminde Türkiye'de birinci sırada, dış ticarete 6., ihracatta 9. sırada, İstanbul'dan sonraki en büyük nakliyat filosuna sahip, ilk mağara kilisesi Antakya'da. Farklı kültür, etnik köken, dil, din ve mezhepten insanın yaşama kararı bugün de devam ediyor. TKB üyeleri işte böyle bir kentte toplandı. Bizler, ilin yol haritasını oluşturmak için yola çıktık. Kültür hepimizin bildiği gibi kimliğimizi oluşturur. Kültür, toplumun yaşayış ve düşünüş şeklidir. Ancak pek çok değerimiz, rant kavgası yüzünden kayboldu. Bu sadece mimari sorun değil; aynı zamanda sosyo-kültürel yozlaşma ve gerileme sorunu. Bu sorun sadece yerel yönetimleri değil, tüm ülkeyi ilgilendiriyor. Birlikte yaşama kültürünün güçlendiren Hatay'da bu toplantının yapıyor olması, çok anlamlı sonuçlar üretebilir. Burası barış, huzur, hoşgörü ve kültür kentidir. Hatay'da insanı temel alan bir barış felsefesi inşa edilmiştir."

Açılış konuşmalarının ardından Neyzen Doç. Dr. Süleyman Erguner tarafından ney dinletisi gerçekleştirildi. Ergüner Antakya yöresine ait unutulmuş bir çalgı olan "gıriff"i de çalarak yöresel müziğe bir örnek verdi.

Türkiye'nin ilk "Kültürel Miras Yürüyüşü" değerlendirildi...

24 Ekim 2009 Cumartesi günü, Antakya'da binlerce kentlinin katıldığı Türkiye'nin ilk "Kültürel Miras Yürüyüşü"nü düzenleyenler, seminerin açılış konuşmalarının ardından bir araya geldi. Hatay Valisi Lekesiz'in başkanlığında düzenlenen oturumda, Antakya Belediye Başkanı Doç. Dr. Lütfü Savaş, MKÜ Rektörü Prof. Dr. Şerafettin Canda, Mimarlar Odası Antakya Şubesi Başkanı Yaşar Coşkun, Hatay Müftüsü Mustafa Sinanoğlu, Antakya Katolik Kilisesi Ruhani Lideri Dominico Bertogli, Antakya Ortodoks Kilisesi Pederi Dimitri Doğum, Musevi Cemaati Başkanı Şaul Cenudioğlu, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Başkan Vekili Ünal Çolakoğlu, Esnaf ve Sanatkar Odası Başkanı Kadir Teksöz, EHDV

Lütfü Savaş:
Yüzyıllardır bir
arada yaşıyoruz.

Mehmet Özhaseki:
Hoşgörü ortamı
devam etmeli.

**Celalettin
Lekesiz:**
Kültür,
kimliğimizi
oluşturur.

Onursal Başkanı Ali Yeral ve Antakya Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Ali Kuseyri tek tek söz aldılar. Yerel yöneticiler, meslek odaları ve cemaat önderlerinin bir arada verdiği mesajlar, Antakya kentindeki kültürlerarası birlikteliğin devam edeceği ve bunun örnek oluşturması gerektiği yönündeydi.

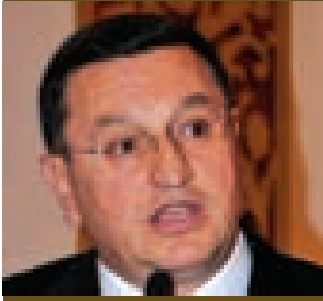
**Hatay Valisi
Celalettin Lekesiz:**
Antakya'daki kurum,
kuruluş ve sivil toplum
örgütlerinin
desteğiyle, kentlileri
bir araya getiren, üç
kilometrelik bir

“Kültürel Miras Yürüyüşü” yaptık. Bu yürüyüş,
önümüze çıkan zorlukları yeneceğimizin bir
işaretidir.

**Hatay İ Müftüsü
Mustafa Sinanoğlu:**
Hatay'a sahip
çıkılmak insanlığa
sahip çıkmaktır;
barışa, kardeşliğe,
dünya huzuruna
katkıda bulunmaktadır.

Hem kentini koruyan hem de barış içinde
yaşayan Antakya'yı dünya görsün, tanısin ve
huzur kenti olduğumuzu anlasın istiyoruz.

**Antakya Belediye
Başkanı Doç. Dr.
Lütfü Savaş:** Kültürel
Miras Yürüyüşü'nün
ardından, kanaat
önderleri ve cemaat
önderleriyle birlik ve
beraberliğimiz daha

da pekişti. Antakya'ya birkaç sene sonra
yeniden geldiğinizde verdiğimiz sözleri
tuttuğumuzu göreceksiniz.

**Musevi Cemaati
Başkanı Şaul
Cenudioğlu:**
Kültür doğanın
yarattıklarına karşılık
insanoğlunun
yarattığı her şeydir
ve bizim mirasımızdır.

Bizler mirası yiyen değil mirası sahiplenen
ülkenin bireyleriyiz. TKB Antakya Semineri, gelecek
nesillere bu bilinci aşlamak için bir vesiledir.

**Mustafa Kemal
Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Şerafettin
Canda:** Üniversite
olarak bütün
bilimsel, sosyal ve
kültürel gücümüzle,
Antakya için bu

birlikteliğin içindeyiz. Sayıları artan üniversite
öğrencilerimizin tarihi ve kültürel dokunun
korunduğu bir kentte eğitim almalarını istiyoruz.

**Antakya Katolik
Kilisesi, Peder
Dominiko Bertovni:**
Tarihsel dokuyu
korumak, kültürümüzü
tüm boyutlarıyla
kurtarmak demektir.
Farklılıklar olabilir

ama sonuçta tek bir Allaha inanan cemaatleriz.
Karşılıklı saygı ve diyalog devam etmeli, asırlardır
olduğu gibi dostça yaşamayı sürdürmeliyiz.

Ortodoks Kilisesi Pederi Dimitri Doğum: Bugün yine kol kola aynı masanın etrafındayız. Aynen şehrimizde bulunan mozaikleriyle ünlü dünyanın ikinci

büyük müzesinde olduğu gibi... Bizler de çok renkli bir mozaigi andırmaktayız... Antakya evlerinin onarılması ve günümüz koşullarına göre restore edilmesi en büyük arzumuzdur.

Mimarlar Odası Bşk. Yaşar Coşkun: Turunç, hurma, limon, erik, dut ağaçları, taş döşeli avlusu ve yaşama mekânlarıyla geleneksel evlerimiz korunmalıdır. İmrenerek

baktığımız Avrupa kentlerinde, başarının sahipleri belediyelerdir. Bu nedenle belediyeler korumaya ve uygulamaya yönelik çözümler üretmelidir. Mimarlar Odası olarak görev üstlenmeye hazırız.

Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Hikmet Çinçin: Ortadoğu'nun zor şartlarında bu masa etrafındakilerle büyüdük, çok şey paylaştık. Bu nedenle

Antakya Medeniyetler Korosu'nun destekledik. Koro, burada gördüğünüz, barış uğruna yola çıkmış amatör insanlardan oluşuyor.

Antakya Ticaret Borsası Bşk. Vekili Ünal Çolakoğlu: UNESCO'nun barış kenti seçtiği Antakya, görmeye gelenleri, hoşgörüsüyle etkiliyor. Her sokakta size

gülümseyen evler, dini yapılar, hamamlar geçmişin izlerini bugüne taşıyor. Koruma ve yaşatma çalışmalarını desteklemek başlıca görevimizdir.

EHDVA Onursal Başkanı Ali Yeral: Alevi, Sünni, Müslüman, Hıristiyan, Yahudi, Türk, Arap, Kürt hep beraber kardeşliği yaşıyoruz. Bir söz var; "Sen benim

mezhebimden, dinimden, ırkımdan, dünya görüşümden olmasan da seni olduğun gibi bağırma basıyorum. Sen her şeyden önce benim dünya kardeşimsin." Tüm dünyanın Antakyalışması özlemiyle...

Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Bşk. Abdülkadir Teksöz: Antakya, eskiçağlarda 2. büyük şehir unvanına sahipti. Marangozlar, demirciler, taş ustaları gibi çeşitli esnaf ve

zanaatkârimız, tarihi dokuya yapmış olduğu katkı ve dokunuşlar ile Antakya doğal yapısını korumuş ve tarihi kimliğinden ödün vermemiştir.

Prof. Dr. Metin Sözen Medeniyetler Korosu ile birlikte

Seminer katılımcıları Ortodoks Kilisesi'nde

Kültür Elçileri TKB üyelerine Mozaik Müzesi'ni gezdirdi

Panel, soru ve cevaplarla sona erdi

PANEL: “Kültürel Miras: Ortak Paydada Buluşma”

Antakya Semineri'nin ikinci gününde, **TKB Başkanı Mehmet Özhaseki** başkanlığında “Kültürel Miras: Ortak Paydada Buluşma” konulu bir panel yapıldı. Konuşmacılar **Tarsus Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz, Şanlıurfa Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Asım Güzelbey**, kentlerinde çok kültürlülüğe dayanan koruma çalışmalarını aktardılar.

Panel öncesinde açılış sunumunu yapan Antakya Belediye Başkanı **Doç. Dr. Lütfü Savaş**, kentte koruma çalışmalarının, kendinden önceki belediye başkanları İris Şentürk ve Mehmet Yeroğlu döneminde başlatıldığını söyleyerek konuşmasına başladı. Valilik, sivil toplum kuruluşları ve cemaat önderlerinin de bu çalışmalara katılmasıyla birlikte, Antakya'da tarihi dokunun hızla ayağa kalkacağını söyledi: “Antakya'daki birikimden hareketle, valilik, STK'lar ve cemaat önderleri ile birlikte yolumuza devam ediyoruz. ÇEKÜL ve TKB'nin birikimleri bizim için önemliydi. Sorularımızı yanıtsız bırakmadılar. Tarihi dokuyu ayağa kaldırmak için ne yapabiliriz diye düşünürken ‘Kültürel Miras Yürüyüşü’nü düzenledik ve cesaretimiz arttı.

Yürüyüşün ardından toplandık ve bir güzergâh çizdik. ÇEKÜL Vakfı'na yol göstericiliği için teşekkür ediyoruz. Kurtuluş Caddesi, Habib-i Neccar Camisi ve çevresi, tarihi Uzunçarşı ve trafiğe kapatmayı planladığımız sokaklarla birlikte dört proje hazırlıyoruz. Bir ay içinde ilk çalışmalar bitecek. Gaziantep'i inceledik. Asım Bey ve ekibinin birikimlerinden faydalıyoruz. Ayrıca Ankara-Altındağ, Eskişehir gibi kentlerde de neler yapıldığını inceledik. Önce, KUDEB ve proje grubunu kurduk. İŞKUR ile işbirliği yaparak kent atölyesi kurmaya karar verdik. Taş, ahşap ve ferforje alanında yetişecek 60 usta restorasyonlarda çalışacak. Belediye'nin batan bir şirketi vardı. Bu şirketi yeniden güçlendirdik ve ihalelere girmeye karar verdik. Dünya çapında ikinci büyük arkeoloji müzesi Antakya'da; fakat daha büyük yeni bir müze yapılması için çalışmalar başladı. Tüm bu projeleri Ağustos ayında hayata geçirmeye başlayacağız. Düşüncelerimizin eyleme geçme zamanı geldi. TKB ve ÇEKÜL'e bizi desteklediği için teşekkür ediyorum.”

TKB Başkanı Mehmet Özhaseki, göçle başlayan çarpık kentleşme ve küreselleşmenin olumsuz etkilerinden örnekler vererek ve kimliksiz kentlerin sorunlarına değinerek oturumu başlattı. Kültür öncelikli kalkınma planı hazırlayan üç kent olarak tanımladığı Tarsus, Şanlıurfa ve Gaziantep kentlerinde yapılan çalışmaların, kimlikli kentler yaratma konusunda başarılı adımlar attığını söyleyerek sözü konuşmacılara bıraktı.

Tarsus Belediye Başkanı **Burhanettin Kocamaz**, ortak payda anlayışından bahsederek sözlerine başladı: “Ortak payda, sadece günü kurtaracak bir kavram olmamalı; geleceğe taşınabilmeli. Temelinde insanlık olmalı. Antakya’daki barış ve kardeşlik ortamını gördük; çok etkileyici. Tarsus’ta farklı dinlere mensup yaşayan insanlar yok; fakat 1800’lü yıllarda yapılmış bir Ortodoks kilisesi olan St. Paul Kilisesi hâlâ dimdik ayakta. Tarsus İncil’de yedi sayfada yer alıyor; kentimiz Hıristiyanlık için önemli. 2001 yılında tüm semavi dinlerin liderlerinin ve Kültür Bakanlığı yetkililerinin katıldığı bir ‘Hoşgörü Sempozyumu’ düzenledik. Sempozyum, yapacağımız çalışmaların başlangıcı oldu. St. Paul’un doğduğu bölgede istimlâk yaptık ve bölgeyi yeniden düzenledik. Konaklama sorununu çözmeye çalışıyoruz. Diğer kültür varlıklarının restorasyonu ve kent müzesi kurma hazırlıkları da devam ediyor. Gördük ki farklı kesimlerle yapılan işbirlikleri, kentinize olumlu yansıyor. Önemli olan hoşgörü ve kardeşlik içinde, karşılıklı anlayışa dayanan ilişkiler geliştirmek. Kültürel değerler, kimsenin kişisel malı değil; bu ülkeye ve dünyaya ait. Korumak hepimizin ortak görevi.”

Panel, Şanlıurfa Belediye Başkanı **Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba**’nın konuşmasıyla devam etti:

“Çalışmalarımıza tarihi hanlar bölgesinden başladık. Önce altyapı sorununu çözdük. Ardından sundurmaları yeniledik. Tarihi 14 mahallede elektrik kablolarını yeraltına aldık. Bu çalışmaları yaparken, tüm kurumların eşzamanlı çalışması için özen gösterdik. Ortak paydanın önemi işte burada ortaya çıktı. Tüm kesimlerin belediye ile birlikte çalışmasını sağladık. Çalışmalarla ilgili özeleştiri yapmalı ve yanlışlarımızı da paylaşmalıyız. Örneğin, çarşıdaki üst örtü yenilemesini ahşap değil, daha ucuz bir malzemeden yapmışız. Sonra üst dokunun güneşi çok yansıttığını ve sıcak olduğunu öğrendik. Yanlış kabul edip yeniden düzenleme yaptık. Uygulamaya geçmeden önce farklı kesimlerden, halktan, esnaftan görüş almamız gerekiyor. Şanlıurfa Türkler ve Arapların ortak yaşadığı bir kent; hiçbir sorunumuz yok. Burada da müthiş bir kültürel mozaik var. Gaziantep gibi koruma alanında öncü kentleri örnek almak gerekli. Urfa’da başlangıçta ortak paydada buluşamadık. Bu durum halka da yansdı. Sonra vali, üniversite, STK, basın ve işadamlarıyla bir araya geldik. Gaziantep Belediye Başkanı Asım Bey tecrübeli ekibini bize destek vermesi için görevlendirdi. Urfa’da, ÇEKÜL Vakfı ve Antep Belediyesi’nin teknik destek ekibinin katıldığı toplantılar yaptık. Güneydoğu illeri olarak ortak akılda buluşmalıyız.”

Lütfü Savaş:
Valilik, STK’lar
ve cemaat
önderlerinin
katılımıyla
ilerliyoruz.

Burhanettin Kocamaz:
Ortak paydanın
temelinde önce
insanlık olmalı.

Ahmet Eşref Fakıbaba:
Özeleştiri yapmalı
ve yanlışlarımızı
da paylaşmalıyız.

Asım Güzelbey:
Projeleri
istemeyenler
mutlaka olacaktır,
önemli olan
gönülden çalışmak.

Metin Sözen:
Burada kendini
gerçek barışa
adınmışların
toplantısı yapılıyor.

Seminerin son konuşmacısı Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. **Asım Güzelbey** oldu. Güzelbey son beş yılda Antep’in geçirdiği değişimi özetleyerek bazı önemli noktalara vurgu yaptı: “Biz yöneticilerin tek hedefi, kenti yaşanabilir hale getirmektir. Bunun için düşünmek ve istemek yeterli değildir. Ortak akıl çerçevesinde harekete geçmek gerekir. Gaziantep’te karşı duruşlarla çok karşılaştık. Kimi zaman ikna yöntemini kullandık, kimi zaman yaptığımız işin

Habib-i Neccar Camisi

doğruluğuna inanıyorsak, çatlak sesleri duymadık. Balicilerin mesken tuttuğu tarihi yapıları onardık. Bu çocuklarımız için rehabilitasyon merkezi açtık. El sanatları, taş işçiliği, çeşitli spor dalları gibi pek çok alanda eğitimler vermeye devam ediyoruz. Birçoğu iş buldu ve hayatı düzene girdi. Önemli olan sadece tarihi yapıları kurtarmak değil, kentte yaşayan insanların sosyo-kültürel seviyelerini de yükseltmek olmalıdır. KUDEB de çok önemli. Uzman bir kadroyla işleriniz doğru ve hızlı ilerliyor. Avrupa Birliği'ne proje hazırlayarak, pek çok eseri restore ettik. Bey Mahallesi'nde ise 200 ev yenilendi. Mahallede sokak ışıklarını yerden yaptık; çünkü o kadar güzel bir doku ortaya çıktı ki, sokak lambalarının bu güzelliği örtmesine razı olamadık. Antakya, Mardin, Urfa, Adıyaman, Diyarbakır, Kahramanmaraş gibi şehirler ortak akıl konusunda şanslı. Çünkü önlerinde Antep gibi bir örnek var. Havza ölçeğinde kültür odaklı kalkınma için bu kentlerin de elinden geleni yapacağını düşünüyorum. Bey Mahallesi'nde harap durumdaki bir binayı restore ederek Metin Sözen Eğitim ve Kültür Evi olarak işlevlendiriyoruz. Açılışını en kısa zamanda yaparak, havza ölçeğinde eğitimlerin verileceği bir merkez haline getireceğiz.”

ÇEKÜL Vakfı ve TKB Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. **Metin Sözen** ise seminerin değerlendirme

konusmasında, doğru kadroların kurulmasına özen gösterilmesi gerektiğini söyleyerek, ranta dayalı taleplerin TKB üyeleri tarafından kabul görmemesi gerektiğine vurgu yaptı: “Burada kendini gerçek barışa adanmışların toplantısı yapılıyor. Ortak paydada buluşmak için bir araya geldiğimiz Antakya'da herkesi bir arada görmek doğru sonuçlar alacağımızın işaretidir. Nereden kaynak bulacağını soran küçük kentlere önce ortak akıl oluşturmak gerektiğini söylüyorum. Valiler nasıl il ölçeğinde destek veriyorsa, artık kaymakamlarımız da bu toplantılara katılmaya başlayarak, ilçe ölçeğinde kentlere destek verecek. TKB ile yola çıkarken, kentlerin, mahallelerin planını yapacağız sözünü vermiştik. Bugün Asım Güzelbey Doğu Akdeniz'i de içine alan bir havza haritası gösterdi. Artık her ölçekte dayanışma sözü veriyoruz. Dün açılıшта tüm cemaat önderleri ve kent yöneticileri, birlikte çok güzel bir resim verdi. Önemli olan o resmin içini doldurmak. Çalışmalarımız geliştikçe rant elde etmeye çalışanlar karşımızda durmaya başlayacaklar. Bizler yeni bir dünyanın beraberliğini kurmaya çalışıyoruz. Rahmetli Turgut Cansever, 'Bütün imar planlarını yakalım; o zaman belki daha faydalı oluruz,' demişti. Masa başı planları TKB üyelerine yol göstermez. Sizlerden düzey ve açıklık istiyoruz, doğru kadrolar istiyoruz. Her ölçekte kaynağın nereden geldiğini araştırmalı, ancak inandırıcı bulduğumuzda kullanmalıyız.”

Medeniyetler Korosu

Sunumların ardından gelen sorularla birlikte, farklı kesimlerle birlikteliğe dayalı, kültürel mirasın korunması yolunda nasıl çalışmalar gerçekleştirildiğinin yanıtları arandı.

Çan ve ezan sesleri eşliğinde kent gezisi...

Antakya sokaklarında olduğunuzu, çan ve ezan seslerinin birbirine karışmasıyla daha çok hissediyorsunuz. Yaklaşık 500 kişi bu barış ve kardeşlik seslerinin yükseldiği kentin dar sokaklarında kültürel ve tarihi dokuyu inceledi.

St. Pierre Kilisesi ve Cehennem Kayıkçısı, Habib-i Neccar Camisi, Sermaye Camisi ve Katolik Kilisesi, Kurtuluş Caddesi, tarihi Antakya sokakları, Esnaf ve Sanatkârlar Odası Sanat Evi, Belediye Kültür Evi, Ortodoks Kilisesi, Uzun Çarşı, Kurşunlu Han ve dünyanın ikinci büyük mozaik müzesi gezilerek, kentlilerle sohbet edildi.

TKB üyeleri, Antakya'nın yaşayacağı değişime tanıklık etmek için her ayrıntıyı dikkatlice inceledi. Belki de bir sonraki gelişlerinde yürüdükleri yolların, gördükleri harabe evlerin, bakımsız tarihi eserlerin hiçbiri olmayacak. Antakya, değişime başlamak için kararlı olduğunu TKB semineri ile bir kez daha göstermiş oldu.

Rahibeler, pederler ve imamlar Medeniyetler Korosu'nda bir araya geldi...

"Farklı dinlerde, farklı dillerde tek Allah'a inandık. Bizim farklılıklarımız zenginliğimizdir."

Antakya'da yaşayan farklı din ve mezheplerden kişiler bir araya gelerek 2007 yılında Medeniyetler Korosu'nu kurdular. Antakya Ticaret ve Sanayi Odası'nın önderliğinde kurulan koro, seminerin son etkinliği olarak, TKB üyelerine bir konser verdi.

Müziyen ekibiyle birlikte yaklaşık 80 kişi barışı temsil eden beyaz ve mavi renkli kıyafetleriyle sahneye çıkarak, farklı din ve mezheplere ait ilahileri farklı dillerde seslendirdi. Salonu dolduran bine yakın insanın alkışları arasında, Şeyda Koyaş'ın şefliğinde konser veren Medeniyetler Korosu, istek üzerine herkesin ezbere bildiği "Bir Başkadır Benim Memleketim" şarkısını iki kez söyledi. Prof. Dr. Metin Sözen, coşkulu alkışlar arasında sahneye çıkarak koroyu yalnız bırakmadı.

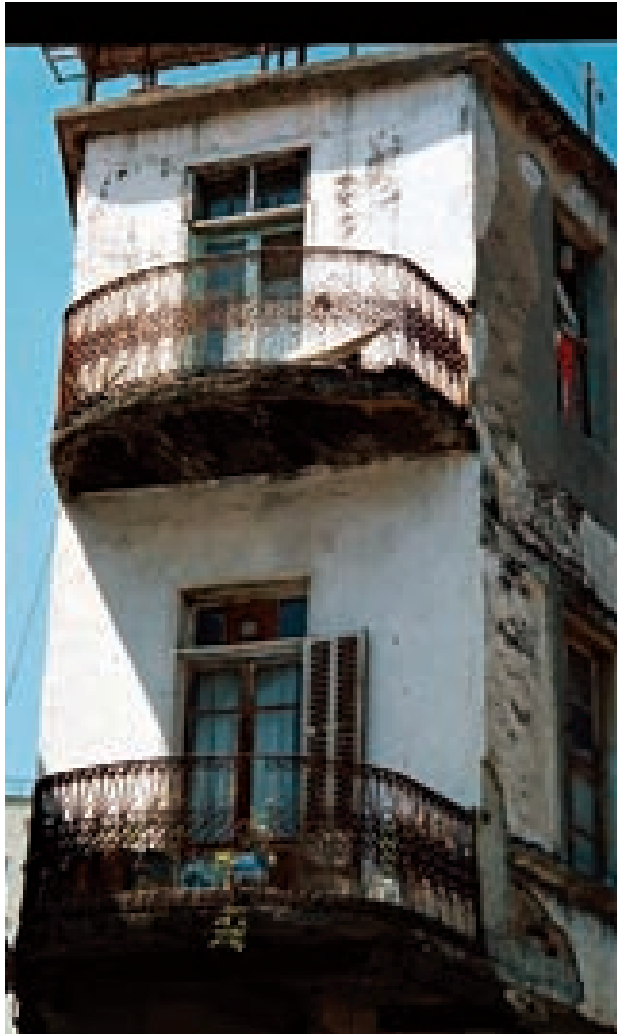
Saint Pierre Kilisesi

Mozaik Müzesi

Cennet Kayıkçısı Heron

Antakya evi

Antakya Semineri neler düşündürdü?

Mahmoud Zein Alabidin
Mimar, ÇEKÜL Vakfı Suriye Temsilcisi

Antakya seminerine katılmak bana, ÇEKÜL Vakfı'nın Suriye temsilcisi olarak ayrı bir sorumluluk ve sevinç verdi. Belediye başkanları neler yaptıklarını anlattılar, yeni şeyler öğrendim. Fakat kendime bazı sorular sormadan da edemedim; evet, korumacılık güzel ama kimin için koruyoruz? Sanki bu çalışmalar turizme, turistlere yönelik yapılıyor gibi geldi. Oysa kentleri sadece turistler için değil bu kentlerde yaşayan insanlar için de korumak önemli. Ayrıca bazen biraz aceleci davranıldığını düşündüm. Planlı, yol haritaları çıkarılarak yapılmalı işler. Yoksa bir şeyi kurtarıırken başka bir şeye zarar verme olasılığı ortaya çıkıyor. Halep'te de benzer sorunlar yaşadık. Örneğin bir mahallede eski evlerin hemen hepsi otel oldu, bu yanlış bir uygulamaydı. Yeni işlev verirken bile bir plana göre hareket edilmesi, kentin bütünlüğü içinde düşünülmesi gerekiyor. Fakat ümitliyim, bu noktaya geliniyor. Bu seminerlerde bir araya gelmek, tecrübeleri izlemek, hatalardan ders almak; önemli olan bu... Bugün Metin hocamız beni sayın vali ve belediye başkanı ile tanıştırdı. Türkiye'den mezun olan bir Halepli olarak Antakya üzerine bir şeyler yapmak isterim, bunu konuştuk. Bir ortak envanter çalışması yapmayı önerdim, olumlu baktılar. Halepli olmama rağmen ilk defa Antakya'ya geldim. İster istemez biraz ihmal edilmiş bir kent. Örneğin Arapça, Türkçe, İngilizce hazırlanacak bir gezi haritasıyla Haleplilere Antakya'yı, Antakyalılara Halep'i tanıtabiliriz. Hocamızın dediği gibi sınırları kaldıralım. Madem vize kalktı, sınırlar da kalkmalı, bunun için en güzel iletişim aracı da kültür... Gaziantep'le yaptığımız çalışmalarda bunu başardık, devamı gelmeli. Ben Antakya ile ilgili çalışmaya hazırım; takip edeceğim.

Barış Bulut
Muratpaşa Belediyesi Meclis Üyesi

Antakya semineri umduğumdan çok daha farklı ve renkli bir seminer oldu. Ortak akılda buluşmamız ve ortak değerlerimizi paylaşmamız gerektiğinin; somut projeleri, soyut projelerle birleştirerek bunları daha kalıcı hale getirmemizin önünü açtı. TKB'nin bu seminerleri bütün belediye başkanları, yürütme kurullarınca yakından takip edilmesi gereken, ufuk açan seminerler. Metin hocamızın da söylediği gibi sorular artık çok daha ileri seviyede. Bu da katılımcıların bilinçlendiğini, daha iyi projeler üreteceklerini gösteriyor.

Mehmet Gönenc **Bergama Belediye Başkanı**

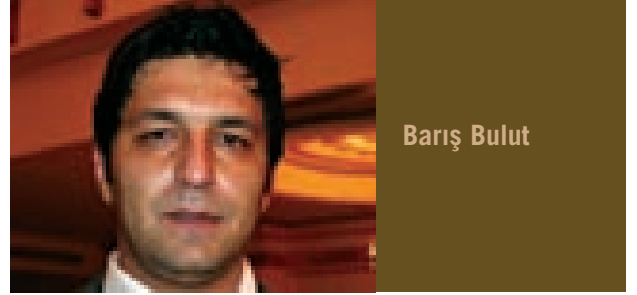
Antakya'da farklı kültürlerin, inançların uzun zamandır bir arada yaşıyor olması bizi çok etkiledi. Bugünkü seminerde de özellikle Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve diğer çalışmalar çok aydınlatıcı, ufuk açıcı oldu. Çünkü küçük belediyeler bazı konularda geriden geliyor; seminerler okula yeni katılan bizim gibi öğrenciler için oldukça iyi geçiyor... Korumacılık anlamında Bergama'daki en büyük eksikimiz sokaktaki yurttaşın bu bilinci henüz yeterince benimsemiş olmaması. Oysa bu, sadece yerel yönetimlerin ya da kamunun bilinçlenmesi, desteği ile olabilecek bir iş değil. Koruma çalışmalarına mutlaka yurttaşların da katılması gerekiyor. Bergama Belediyesi olarak bir Avrupa Birliği projesi kapsamında, Hollanda Belediyeler Birliği ile bir çalışma yürüttük. Bergama'daki eski yapı sahiplerini restorasyon konusunda bilgilendirdik, bunu sürdürmeyi düşünüyoruz. Bergama'nın Antakya ile benzeşen yanları da var: Anadolu'nun ilk kiliselerinden birisi Bergama'da, ayrıca bu yıl restorasyon yapma kararı aldığımız bir sinagog var. Yani Bergama da din turizmi açısından önemli bir merkez, Antakya'daki süreç bize de çalışmalarımızda ışık tutacak.

Nilay Özcan **Şehir Plancısı, Seferihisar Belediyesi**

Üniversiteden yeni mezun oldum, 4 aydır da belediyede çalışıyorum. Seferihisar 2005 yılından bu yana birliğe üye ama bu benim katıldığım ilk TKB semineri. Çok iyi geçti. Antakya'da farklı kültürlerin bir arada yaşadığını biliyordum ama bu kadarını beklemiyordum. Kentlerin daha yaşanabilir hale gelmeleri çok önemli. Özellikle Gaziantep örneği beni çok etkiledi. Neler yapıldığını biliyordum ama başkandan dinlemek farklıydı. Onu dinlerken mutlaka gidip gezmeliyiz diye düşündüm... Yapılan konuşmalarda şöyle bir sorun hissettim: Sanki turist gelsin diye yapılıyor bu işler, oysa önemli olan o kentte yaşayanlardır. Kamu yararı ön planda olmalıdır. Ama seminerden genel olarak çok memnun kaldım, bazı şeyleri yapmanın mümkün olduğunu, yapılabileceğini gördüm. Ayrıca uygulamaları görmek de benim için çok eğitici oldu... Seferihisar bir süre önce cittaslow (sakin şehir) oldu. Şimdi cittaslow'un kriterlerini yerine getirmek için yoğun bir şekilde çalışıyoruz. Bu tarz çalışmalarda halkın desteğini almak çok önemli. Örneğin bir yaya yolu düzenlemesi yapmak istiyoruz, insanların bu konuda bile tereddütleri var. Genç bir ekibiz, belediye başkanımız bu konularda çok hevesli. Seferihisar'da güzel çalışmalar yapacağız.

**Mahmoud Zein
Alabidin**

Barış Bulut

Mehmet Gönenc

Nilay Özcan

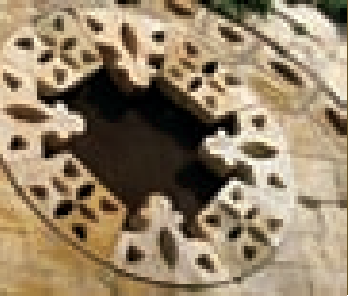

Antakyalı ustalar

koruma dosyası

İnsanlık tarihine yön veren dönüşümlere tanıklık etmiş, benzersiz bir coğrafyanın zengin mirasına sahip olan Türkiye’de, koruma hareketinin 2000’li yıllara kadar dağınıklığından kurtulamadığı, başarısız bir görünüm sergilediği bilinen bir gerçek. Bu yöndeki sınırlı, kesintili ve tepeden inme girişimler, halk kesimlerine koruma bilinci kazandıramadı, tarihi ve kültürel değerleri korumanın önemi topluma anlatılmadı, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin çalkantılarına karşı durulamadı, yaygın bir yıkım, kıyım ve kayıp yaşandı. Bunlara eklenen kurumlararası eşgüdüm eksikliği, kaynak yetersizliği ve uzman kadroların hazırlıksızlığı sonucunda, kararlılık ve süreklilikten yoksun çabalar Türkiye’de etkin bir koruma politikasının yerleşmesini başarısız kıldı. Ülkenin toplumsal ve kültürel özünü büyük ölçüde yaralayan, kentlerimizi gündelik çıkarlara feda eden, zevksizlik örneği,

sürdürenler el ele omuz omuza verdi. Bu buluşmada, 2010 yılında 20. yılını kutlayan, kuruluş günlerinden çok öncelere uzanan bir koruma mücadelesinin tüm deneyim ve birikimini özünde taşıyan bir gönüllü kuruluş, ÇEKÜL Vakfı vardı. Kurulduğu 1954 yılından bu yana kent, toplum ve ülke çıkarlarını gözeterek çalışmalarını etkin bir mücadelenin içinde seçkinleşen Türkiye Mimarlar Odası vardı. TKB’nin kuruluş sürecini gerçekleştiren Osmanlı’nın ilk büyük başkenti Bursa’nın Büyükşehir Belediyesi, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği, ilgili üniversiteler vardı. Onların yanında ve arkasında Kültür, İçişleri, Dışişleri, Orman ve Milli Eğitim Bakanlıkları’nın güçlü desteği yer aldı. Tarihi Kentler Birliği, Türkiye’de korumayı yerel yönetimlere mal eden, kültürel miras ilkelerine, bu toprakların yetiştirdiği seçkin bir bilim insanı El Cezeri’nin “Uygulamaya dönüşmeyen bilgi doğru ile yanlış arasında bir yerdedir” sözüne yakışırca somutluk kazandıran, kentlerin günlük yaşamıyla buluşturan bir kimlik kazandı.

Dünyada ve Türkiye’de koruma bilincinin gelişim süreci

birbirinin eşi yerleşmelere dönüştüren bu süreç, atalarının incelikli ve saygılı estetik anlayışından habersiz bir toplumun giderek kimliğinden uzaklaşıp savrulmasına neden oldu. Türkiye onbinlerce yıl boyunca, kuzeyden güneyden, batıdan doğudan bu coğrafyaya gelen insan topluluklarının, kültürlerin, uygarlıkların geride bıraktığı izlerle zenginleşmiş, farklılıkların harmanlandığı, birbiriyle iç içe geçip uzlaşarak benzersizleştiği bir miras devralmış olduğunu sanki unuttu, belleğini yitirdi.

Taa ki 2000 yılına kadar... Unutulanları, gerçek sahipleri olan bugünün insanlarıyla, bu halkın tüm kesimleriyle paylaşarak, bu olağanüstü doğal, tarihi ve kültürel birikimi koruma ve yaşatma sorumluluğu, Tarihi Kentler Birliği çatısı altında ete kemiğe büründü. Ülke insanını bu mirasta buluşturmak için yarım yüzyıldır bir mücadele

2010 yılında 10. yılını dolduracak olan Tarihi Kentler Birliği, Türkiye’nin koruma tarihinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmesi gereken bir oluşumdur. Bu oluşumun içinde yer alan herkesin, korumanın tarihçesini ve Türkiye’deki gelişimini bilmekle sorumlu olduğu düşüncesiyle, *Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik* dergisi olarak bir yazı dizisine başlıyoruz. Bu sayıda birinci bölümü yayımlanan dizi, Tarihi Kentler Birliği ile onun kuruluşuna öncülük eden ÇEKÜL Vakfı ve Mimarlar Odası gibi sivil kuruluşların, 1985 yılından bu yana Bursa’nın tarihsel mirasını korumayı amaç edinen Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin Türkiye’nin koruma tarihindeki yerini ve rolünü, bu mücadelenin nerelerden başlayıp nerelere geldiğini, nerelere uzanma potansiyeli barındırdığını ana çizgileriyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Birinci Bölüm:

Batı dünyasından Türkiye'ye

Koruma bilinci

Eski eserleri koruma kaygısı, tarihin her döneminde farklı amaçlar ve nedenlerle gündeme gelmiştir. Korunmaya değer görülen anıt, mimari yapı ve yerleşmeler, genellikle dönemlerinin ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarına göre belirlenmiş, kimi zaman dinsel, kimi zaman da milli duyguların korumaya yön verdiği görülmüştür. Korumacı müdahalelerde ise yine dönemin sanatsal ve estetik anlayışının izleri seçilir. Dolayısıyla her çağda egemen olan sosyal yapı ve sanatsal akımların etkileri koruma davranışında gözlemlenebilir ve koruma davranışları devirden devire değişiklikler gösterir.

İlk insan, ölümlü olduğunun bilinci ile geride bir iz bırakma isteği duymuş, bir taş kümesi, bir toprak yığını, dikili bir kayadan oluşan ilk anıtları inşa etmiş. Geçmiş ve geleceği, “şu an” kadar önemsemeye başladıktan sonra anıtlara da değer vermeye başlamış. İlk anıtların dikilmesinin ardından bakımı ve korunması da gündeme gelmiş. Anıtlar zaman içinde ve kuşaklar arasında devamlılığı sağlamış.

İlk insan yerleşmeleri, gelenek ve törelerin, siyasi gücün simgesi olan yönetim merkezlerinin devamlılığını gözetmişler. Eski Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarında anıtları koruma duygusu, hemen her zaman dini inançlardan ve törelerden kaynaklanmış. Mezopotamya'da tapınakların belli aralıklarla onarılması ve her yerleşmenin bir öncekinin devamı olarak gelişmesi bir tarih kavramının da varlığına işaret eder. Örneğin Sümerlilerin binlerce yıl aynı tapınağı yenileyerek kullanmaya devam ettikleri bilinmektedir. Ege uygarlıklarında ise, M.Ö. ilk binyıllarda Girit'teki Knossos ve Kuzey Ege'deki Troya gibi yerleşmelerde, her yeni kent bir öncekinin üzerine kurulsada, kutsal mekânların aynen korunduğu görülür.

Eski Yunan kültürlerinde dinsel bağların zayıfladığı, buna karşılık anıtların daha çok kişiler adına dikilmeye başladığı gözlemlenir. Bu dönem sanatçıları, kendilerinden önce yapılmış eserleri taklit etmekten çekinmez; böylelikle eski kuşakların eserlerine saygılı, geleneği koruma anlayışını da ortaya koyar. M.S. 2. yüzyılın ünlü gezgini Pausanias, Olympia'daki Hera tapınağından söz ederken, yaklaşık 800 yıllık tapınağın ilk sütun ve payelerinin

Göbeklitepe, Şanlıurfa, 11 bin yıl önce

ağaçtan yapıldığını, zamanla çürüyenlerin değiştirilerek yerlerine taş sütunlar yerleştirildiğine dikkat çeker (Erder, 1999:19).

Roma dönemine gelindiğinde, M.Ö.1. yüzyılda zenginliğinin doruğunda olan Pompei'de, Yunan döneminden kalan eski forumun olduğu gibi korunmuş olması ilgi çekicidir (a.g.e.:36). Aynı yüzyılda, İmparator Augustus döneminde, günümüze kadar ulaşan *Mimarlık Hakkında On Kitap* adlı eserinde Marcus Vitruvius Pollio, yenilikle geleneği bağdaştırma çabasını çok açık şekilde savunur. Uzun bir süre Avrupa mimarisini etkilemiş olan bu kitapta, yeni bir eser yaratırken, önceki örnekleri korumaktan vazgeçilmemesi gerektiğini vurgular (a.g.e.:37-38). Bu çağda, imparatorluğun başkenti Roma'da ev sahipleri, evlerini onarmaya mecbur ediliyor, önlerindeki yol ve kaldırımlardan sorumlu tutuluyor, kasıtlı yıkımlar cezalandırılıyordu (a.g.e.: 45). Daha sonraları bazı imparatorların, örneğin Hadrian'ın (MS 117-138) eski eserlere karşı son derece duyarlı davrandıkları, imparatorluğun çeşitli yerlerindeki Yunan eserlerini onardıkları görülmüştür (a.g.e.: 46). Son Roma imparatorlarından Majorianus'un gelenekleri ve kenti korumakta ısrarlı olduğu, başa geç geçmez tarihi anıtların yıkılmasını engellemek için senatodan karar çıkardığı bilinir (a.g.e.: 51).

Titus Zafer Anıtı, Roma

Genellikle ekonomik zafiyetin, siyasal istikrarsızlığın ve savaşların, tarihi eserlerin gözden çıkarılmasına neden olduğu bir gerçektir. Büyük Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olan Vizigot istilası sonrasında (M.S. 410), bütün Roma tapınakları hızla yağma edilmişti. Karanlık çağın başlangıcına da işaret eden bu dönemde Hristiyanlığın yayılması farklı dinlere karşı hoşgörüsüzlüğü artırmış, eski anıtlar hızla yıkıma uğramıştı. Ancak aynı dönemde, İstanbul'da eğitim görmüş bir Ostrogot olan İmparator Theodorik (M.S. 455-526), 32 yıllık hükümdarlığı sırasında kültür alanında Yunan ve Roma uygarlıklarının eserlerini korumaya yönelik uygulamalarıyla "uygarlığın barbar şampiyonu" olarak ün yapmıştı. Tarihi yapıları "müzelik eserler olarak değil, çalışan, işe yarayan" özellikleriyle değerlendirmiş, tüm İtalya'da onarım faaliyetlerini titizlikle uygulamıştı. Mimarlara hitaben yazdığı mektupta da, "Bu mükemmel yapılar, benim zevkim, imparatorluğun kudretinin tasviri, şeref ve büyüklüğünün tanığıdır. Eski olanları bütün ihtişamları ile korumanı ve her yeni yaptığının bunlara stil yönünden uymasını sağlamanı arzu ediyorum," der (a.g.e.: 64-69).

Korumaya yönelik çabaların güçlendiği asıl dönem 18. yüzyıldır. Bunda, tüm Avrupa'da Helen ve

Roma eserlerine karşı uyanan ilginin etkisi olmuş, bazı yasal düzenlemelerle korumanın ilk adımları atılmıştır. 19. yüzyıl başlarında Viollet-le-Duc'ün restorasyon çalışmaları Avrupa'da koruma anlayışının gelişimine öncülük eder ve Fransa korumacılıkta liderliği üstlenir. Fransız mimar Valadier'nin 1821'de Roma'da gerçekleştirdiği Titus Anıtı onarımı hâlâ en iyi örneklerden biri sayılır.

Korumanın bir disiplin halini alması, II. Dünya Savaşı sonrasına rastlamaktadır. Bu tarihten sonra, anıtlar tarihi bir belge ve insan ürünü olarak, insanlık serüvenini anlatan, güven ve aidiyet duygularını pekiştiren, uygarlıkların ve toplumların sürekliliğini güvence altına alan öğeler olarak ele alınmaya başlamıştır. Parçacıl bir yaklaşımla tek tek yapılar değil, tarihi yapının çevresiyle birlikte ele alınması, yapı grupları, yerleşmeler ve bölgeler olarak değerlendirilmesi gündeme gelmiştir. Müdahale yöntemleri ve hukuki düzenlemeler de bu bakışın sonucu olarak şekillenir.

Geçmişten kalan tarihi yapı ve dokularla yeni yapılaşmaların bağdaştırılması gereği çağdaş mimarlık ve şehir plancılığının temel ilkelerindedir. Bu yaklaşım, eski güzel günlere özlem, geçmişin yeniden canlandırma, değişime karşı koyma gibi

tutucu ve gelenekselci bir anlayışın ürünü değildir. Ancak insanlar ve toplumlar her çağda geçmişe bağlılık ile yenilikçi geleceğin arasında gider gelirler. Koruma kurallarını sosyal, ekonomik ve siyasi tercihler ve toplumların öncelikleri belirler, kamuoyunun eğilimleri ve değerleri yönlendirir. O nedenle yine her çağda, nelerin nasıl korunacağı ve nelerin gözden çıkarılacağına ilişkin kararlar her zaman kritik bir sorunsal olarak karşımıza çıkar. Geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerde, tarihi eserler özellikle turizmin etkisiyle bir gelir kaynağı olarak düşünülmekte ise de, koruma sorununu insanla ve insanın yaratıcılığıyla bağdaştırmak, yaşamın ve geleneğin bir parçası olarak ele almak öncelikli hedefdir.

Tarihi çevreyi koruma serüvenine Batı dünyasının önde gelen ülkelerinin öncülük ettiği bir gerçektir. Ancak şimdi hayranlıkla, özenerek baktığımız Batı'nın iyi korunmuş kentleri çok dikenli yollardan geçerek bu günlere gelmiştir. Koruma fikrinin ilk filizlenip doruk noktasına ulaştığı, koruma ilkeleri ve uygulamalarıyla önce Avrupa ülkelerine, ardından da tüm dünyaya örnek olan İtalya'da, koruma anlayışının, ilkelerinin ve kurumsal yapılanma örneklerinin yerleşmesi için yüzyıllar süren bir mücadele yaşanmıştır. İtalya, Fransa ve İngiltere'nin koruma tarihleri, bugün bu alanda yeni yeni yol kat etmeye çalışan ülkemiz için zengin derslerle doludur.

Korumanın yüzlerce yıllık tarihi: İtalya örneği

Anlı şanlı Roma İmparatorluğunu üç günde çökerten Vizigot istilasıyla başlayan kültürel, sanatsal ve anıtsal yapıların yağma edilmesi Romalıları harekete geçirir. Görkemli bir tarihin ve kültürün izleri, bir anda yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır. Ancak yüzyıllar boyu süren çalkantılar, sürekli ve tutarlı koruma uygulamalarına aman vermeyecektir. Kimi zaman din, kimi zaman kişisel iktidar uğruna ülkenin yönetimine el koyanların, eski eserlere gösterdikleri bireysel ilgi iniş çıkışlarla sürüp giderken, araya giren savaşlar yıkımların önüne geçilmesine fırsat tanımaz.

14. yüzyılda, hayalindeki Roma özlemiyle kente gelen ozan Petrark, büyük bir düş kırıklığıyla yıkıntıları gezer ve Romalıların tarihlerine ilişkin saygısız davranışlarına ve cehaletlerine karşı isyanını haykırmadan edemez. Yine de 14. yüzyılda, dönemin sanatçıları ve hümanistlerinin antik döneme duyduğu ilgi ve klasisizm hayranlığı sayesinde, koruma bilincinin uyanmaya başladığı görülür. Bu dönemde Papalık Roma'sını

18. yüzyıl: Pantheon, Roma

19. yüzyıl: Pantheon, Roma

20. yüzyıl: Pantheon, Roma

parçalamayı hedefleyen siyasi hareketin ardında, biraz da Roma'ya ve onun tarihi geçmişine duyulan tutku vardır. Roma'yı Roma yapan kültürün kalıntıları olan tarihi eserlerin bir listesinin çıkarılması çalışmaları da bu dönemde başlayacaktır. Rönesans öncesinde İtalya kimliğini bulma yolundadır. 15. yüzyılın güçlü yöneticisi Papa Nicolaus V. Roma'ya geldiğinde kenti güzelleştirmek için kolları sıvayacaktır. Ölümünden sonra, onun Roma'nın eski anıtlarını koruma ve kenti güzelleştirme çalışmalarının etkileri bütün İtalya'ya yayılmaya başlamıştır.

17. yüzyıl sonlarına gelindiğinde, Rönesans döneminin de etkisiyle, kültür ve koruma bilinci Avrupa'ya da sıçramıştır; hatta Fransa'nın bu alandaki giderek artan ağırlığı hissedilmektedir. Roma hâlâ gözde kenttir, ziyaretçisi çoktur, tarihi ve

Roma meydanlarından örnekler

Tuscolo Meydanı

Cancelleria Meydanı

Santi Apostoli Meydanı

Sant'Andrea della Vale Meydanı

kültürel varlıklarıyla esin kaynağıdır. Ancak bu yaygın ilgi sonucunda, Roma'dan diğer Avrupa ülkelerine doğru yoğun bir tarihi eser kaçakçılığı başlamış, Avrupa müzeleri Roma eserleriyle zenginleşme yolunu tutmuştur. Bu yağma, duyarlı Romalıların tepkisini çekerken, bir yandan da antikacılık büyük bir hızla gelişiyor, taklitler, kopyalar, eksikleri yeni parçalarla tamamlanarak ticarete sunulan eski eser kalıntıları rağbet görüyordu. Yine de bu yüzyılın aynı zamanda, tarihi eserlerle ilgili belgelerin toplandığı, sistemli bir şekilde değerlendirilmeye çalışıldığı bir dönem olduğunu da belirtmek gerekir.

Roma'nın tarihi eserlerine ve kültür ürünlerine karşı aşırı ilginin yarattığı heyecan, 18. yüzyılda yerini soğukkanlı ve akılcı yaklaşımlara bıraktı. Koruma uygulamalarına karşı eleştiriler yükseliyor, tarih ve kültür tarafsız ve insancıl bir yaklaşımla inceleme altına alınıyordu. 19. yüzyıl bilimsel bakış açısının egemenliğini ilan ettiği dönem oldu. Üniversitelerde tarihi eserlerin korunması ile ilgili kürsüler kuruluyor, belgeler didik didik taranıyor, önyargısız değerlendirmeler yapılıyordu. Colosseum, Titus Zafer Anıtı gibi tarihi anıtların onarımında da artık çok titiz ve hassas uygulama ilkeleri gözetiliyordu. Kopya ve taklit azalmıştı.

1870 yılında İtalya'da siyasi birliğin kurulmasından sonra başkent ilan edilen Roma'da yeniden bir planlama ve imar hareketi başlar. Ancak çağdaş bir kent kurma girişimleri, birçok eserin ve kalıntının yeni kentin altında kalmasına da yol açar. 1873'te yapılan nazım plana rağmen çelişkili uygulamalar ve eleştiriler devam etmektedir. 1906'dan sonra, kentteki gelişmenin heveslendirici etkisine kapılan yatırımcılar eskiyi, yeninin önünde engel olarak görecekler, yıkımların artmasına neden olacaklardır. Ardından gelen Mussolini ise 1936'dan sonra, kente görkemli bir çehre kazandırmak için yenileme çalışmalarına hız vermek ister, ancak plancılarının arasındaki sanat tarihçi, arkeolog ve şehir plancıları buna karşı direnirler. Giderek güç kazanan bilinçlenme sayesinde Roma eski karakterini fazla kaybetmeden bugünlere gelir.

19. yüzyıl Avrupa'da büyüme ve zenginlik yıllarıydı ve kıtanın hemen hemen her yerinde, ayakta kalan ve kullanılabilir durumda olan tarihi yapılar bir bir gözden çıkarıldı, yatırımcıların sözü geçti. Yine de Roma'da bu yıllarda kurulan Eski Eserler Müdürlüğü başarılı bir mücadele verdi; 1863'te kurulan Sanat Eserleri ile Tarihi Anıt ve Eski Eserleri Koruma Komisyonu, 1865 yılında yapılan koruma yasası, koruma odaklı bir kurumsal yapının oluşmasını sağladı.

Colosseum, Roma

Koruma anlayışının yerleşmesinde büyük katkıları olan, koruma kurumlarında yöneticilik, eğitim kurumlarında hocalık yapmış seçkin bir kişiyi, Gustavo Giovannoni'yi (1873-1947) burada anmak gerekir. Giovannoni özellikle tarihi eserlerin çevresinde yer alan dokunun yapıya değer kattığı, bu nedenle mutlaka korunması ve yerleşmenin bütünlüğünün, mimari düzenin bozulmaması gerektiğine ilişkin fikirleriyle yeni bir anlayış getirdi. Giovannoni'nin görüşleri, 1931 yılında Uluslararası Müzeler Örgütü tarafından Atina'da düzenlenen toplantıda kabul edilen ve "Carta del Restauro Italiana" olarak bilinen onarım esasları ve kuralların şekillenmesinde etkili olmuştu.

Aydınlar ve korumanın kurumsallaşması: Fransa örneği

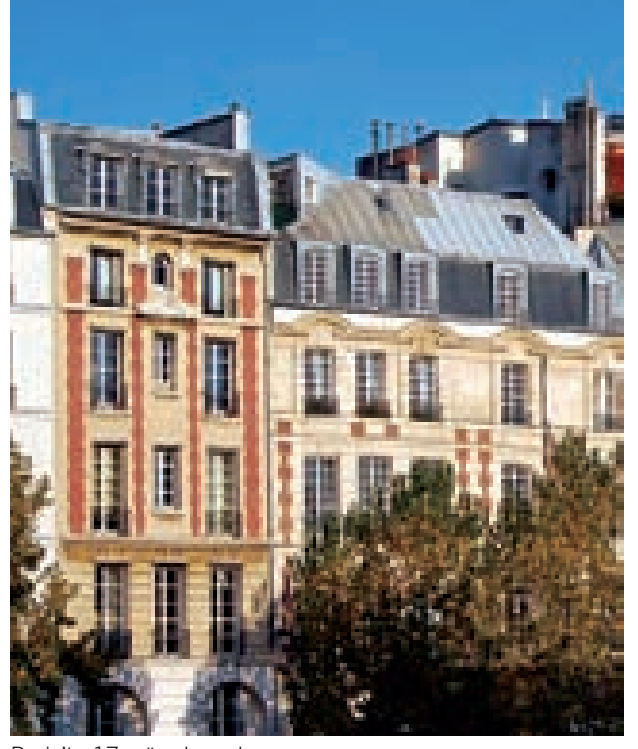
Fransızlar da, koruma ilkelerine getirdikleri tanımlamalar ve 1887 yılından itibaren çıkardıkları yasalarla, hukuki altyapının kurulmasına öncülük ettiler ve korumaya yön verdiler. Bu süreçte, başta "Yıkıcılarla Savaş" makalesi ile Victor Hugo ve "Onarımcılar en az yıkıcılar kadar tehlikeli" çıkışıyla dikkat çeken, ünlü yazar, arkeolog ve tarihçi

Prosper Merimée olmak üzere, aydınların toplumun kaygılarını dile getirmesinin, 1887 yasının çıkarılmasında önemli etkisi oldu. Korumayı sahiplenen sivil kuruluşların ve derneklerin sayısının artması da bir başka etkeni. Fransız Arkeoloji Derneği'nin kurucusu Arcisse de Caumont'un resmi kurumlarla tartışmaları, yazıları ve konferansları, Fransız kamuoyunda önemli yankılar yaptı.

Merkezi yönetim, 1830'dan sonra koruma sorumluluğunu üstlenerek bu amaçla yapılanmaya başlamıştı. Bu gelişmenin aydınlar ve sivil kuruluşlarca da desteklenmesi, bu arada eğitimin de devreye sokulması Avrupa'da yeni bir çağın başlangıcı oldu. Ne yazık ki, bu dönemde anıtların belgelenmesi ve korunması çalışmaları toplumsal çalkantılar yüzünden, kaynak ve kadro sorunları nedeniyle başarıya ulaşamadı. 19. yüzyıldan sonra koruma çalışmaları Viollet-le-Duc ve Haussmann gibi kişilerin önderliğinde hızlandı ancak bu kez de restorasyonların niteliğinden hoşnut olmayan dernekler seslerini yükseltti. Paris Anıtlarını Sevenler Derneği ve Fransız Turing Kulübü eleştirilerde başı çekiyor, kamuoyu oluşturuyorlardı.

Paris'te bir Ortaçağ yapısı

Paris'te 17. yüzyıl yapıları

Porte Hotel de Clisson, Paris, 14. yüzyıl

Hotel de Massa, Paris, 19. yüzyıl

19. yüzyıldan sonraki dönemde en dikkat çeken uygulamaların başında kamulaştırmalardaki artış gelir. Ancak koruma çalışmaları II. Dünya Savaşı ile kesintiye uğrayacak, ardından savaşın yıkımına karşı seferberlik başlayacaktı. Artık yapılara ulusal kültür açısından değil, kamu yararı gerekçesiyle yaklaşıyor, el konabiliyordu. 1930'dan sonra listeye alınan tüm yapıların restorasyonu ve bakımı devletten yardım alıyordu. Yapının kişiliğine saygılı,

geleneğe uygun malzemeyle, ancak fark edilmeyecek şekilde uygulanan onarım anlayışı egemendi. 1962 Malraux yasaının kabulüne kadar olan bu dönemde, yasal düzenlemelerde eksikler olsa da, korumada merkezîyetçi sistem geleneği yerleşmişti. Bundan sonra sadece tarihi değeri için korumak yerine, geçmişi temsil eden mimari yapı ve eserlerin günlük yaşamın içinde sosyal, ekonomik ve sanat değerini bulması amaçlanıyordu.

Korumada sivil kuruluşların gücü: İngiltere örneği

İngiltere’de koruma sorumluluğunun resmi kurumlarca ele alınması oldukça geç bir tarihe rastlar. Tarihi çevrenin korunması hareketi daha çok girişimci kişilerin ve Eski Eserler Derneği, Tarihi Yapıları Koruma Derneği, Oxford Mimarlık Derneği gibi sivil kuruluşların önderliğinde gelişmiştir.

19. yüzyıl başlarında Kilise Yapma Derneği (Church Building Society) tarafından başlatılan yaygın kilise restorasyonları, aynı yüzyılın ikinci yarısından sonra Sir George Gilbert Scott’ın sorumluluğuna verilir, ancak çok savruk ve yıkıcı olduğu savunulan çalışmalar, başta aydınlar olmak üzere toplumun büyük tepkisini çeker. İtirazlara göre, yapılara eski görünümünü kazandırmak uğruna, “restorasyon” adı altında yapı bozulmakta, restoratörler boşlukları kendi bilgi ve görgülerine göre doldurarak yapının eskiliğinin silinmesine, cansız ve yavan, sahte bir eserin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. O kadar ki, İngiltere’de ‘restorasyon’ sözcüğü ağza alınması bile hoş karşılanmayan, yalnız hatalı onarımlar için kullanılan bir terime dönüşür. 1877’de kurulan Tarihi Yapıları Koruma Derneği, bu tartışmalara son veren bir gelişmenin önünü açacak, tüm ülkedeki onarımların bir anlamda denetçiliğini üstlenecektir. Gördüğü geniş destekle toplumda bilinçlenmenin gelişmesini de sağlayacaktır.

Christ Church Spitalfields, Londra

Londra Kulesi

16. yüzyıl yapısı: Hall Place Topiary, Londra

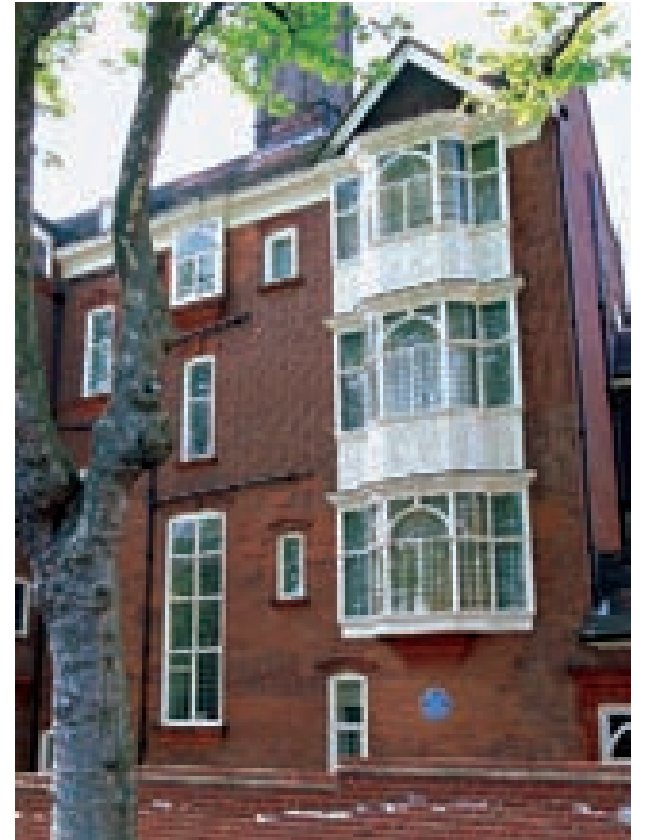
18. yüzyıl yapısı: Charlton House, Londra

18. yüzyıl yapısı: Kenwood House, Londra

Sıraevler: Compton Road, Londra

19. yüzyıl yapısı, Londra

19. yüzyıl sonunda koruma faaliyetinde, İngiltere'ye özgü bir oluşum, özel girişimin rolü ortaya çıkacaktır. 1895 yılında, Octavia Hill ve Harwick Rawsley adlı iki girişimci tarafından, Avrupa'daki benzerlerinden çok farklı bir yapıyla kurulan National Trust, bağış ya da satın alma yoluyla sahiplendiği mimari ve tarihi yapılar ile doğal alanları kamu yararına koruma görevini üstlenir. İngiltere'de devletin korumaya katkısı ancak 20. yüzyıla doğru görülecektir. Tarihi anıtların korunmasıyla ilgili ilk yasa önerisi 1873 yılında parlamentoya getirilir, ancak kişi haklarına ve mülkiyete aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilir. 1882 yılında yumuşatılarak, yetersiz bir şekilde geçen yasa daha sonra birçok değişikliğe uğrayacaktır.

20. yüzyıl başında Londra Tarihi Yapılar Dairesi'nin yapıları belgeleme, satın alma ve bakımını yapma yönünde etkili çalışmaları göze çarpar. II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında tarihi yapıların korunmasına yönelik bilinçlenmede ve kurumsal yapılanmalarda bir artış dikkati çekecektir. Bunu izleyen yıllarda kısa sürede etkin önlemler alındığı, yeni uzmanlık dallarında yapılanmalara gidildiği, bunların sonucunda birçok ülkenin örnek alacağı başarılı sonuçlar elde edildiği görülür. Yine de İngiltere'de tarihi yapıları korumakla uğraşan, sayıları 500'ü aşkın dernek ve sivil kuruluşun gücü her zaman kendini hissettirir. Nitekim bakanlıkça alınan bir karar gereğince, tescilli bir yapının yıkılmasına karar verilmeden önce, Kraliyet Tarihi Anıtlar Komisyonu'nun yanı sıra, beş sivil kuruluşun bilgisine başvurulması koşulu getirilmiştir.

Korumada çağdaş restorasyon ilkelerine doğru

Korumada restorasyonun bilimsel yöntemlere ve belirli ilkelere bağlı olarak gerçekleştirilmeye başlanması 19. yüzyıla dayanmaktadır. Bu yüzyılda, "tarihi çevre nasıl korunmalı, koruma amaçlı müdahale nasıl olmalı?" soruları, koruma gündeminin başında yer alır. Farklı ülkelerde yaptıkları restorasyon uygulamalarıyla öne çıkan seçkin mimarlar, tartışmalara ve giderek benimsenen ilkelere yön verirler.

Bu yıllarda Fransa'da **Viollet-le-Duc**'ün (1814-1879) "üslup birliği" düşüncesiyle gerçekleştirdiği restorasyon çalışmaları korumacılık tarihinde ilk önemli adımlar olarak anılmaktadır. 10 ciltlik eseri *Mimarlığın Akılcı Ansiklopedisi*'nde ilk kez

St. Denis Kilisesi, Viollet-le-Duc restorasyonu

"restorasyon" kelimesini kullanan Viollet-le-Duc, restoratör mimarın tarihi yapıyı yeniden yorumlayarak, gerektiğinde yapının daha önce hiç sahip olmadığı bir form oluşturarak yeni bir bütünlük kazandırması gerektiğini savunuyordu. Ele aldığı eserlerden "mükemmel bir Ortaçağ yapısı" yaratma çabasıyla gerçekleştirdiği "restorasyonlar"ı, tarihsel gerçeklerle yaratıcı tadilatı harmanlayan bir özellik taşıyordu. En tanınmış çalışmalarının başında gelen Paris'teki Notre Dame Kilisesi restorasyonunda, yapıyı temizlemekle kalmayıp "güncellemek"ten çekinmemiş, üçüncü bir kule ve grotesk heykelcikler eklemekte sakınca görmemişti.

Viollet-le-Duc'ün bu yaklaşımı, yapının tarih içinde eklenmiş olan katmanlardan arındırılarak yeni bir biçim kazanmasının tarihe ve yapıya saygısızlık olduğu eleştirilerine neden olacaktı. En şiddetli tepki İngiltere'den, romantik görüşün öncüleri **John Ruskin** ve **William Morris**'ten geldi. Ruskin, yapının köklü müdahalelerle sahte bir kopyaya dönüştürülmesi yerine, bakımının yapılarak kendi

Chateau de Pierrefonds, Viollet-le-Duc restorasyonu

haline bırakılmasının en iyi koruma yolu olduğunu savunuyordu. Morris de bu tip uygulamalarda kişisel kararların, binaların belge niteliğini yok ettiğine dikkat çekiyordu.

Çağdaş restorasyon ilkeleri 1880-1890 yılları arasında, bu tartışmaların ışığında gelişecektir. Öncü İtalyan mimar **Camillo Boito**, tarihi birer belge olan anıtlarda yapılacak değişikliklerin yanıltıcı sonuçlar doğurabileceğini vurguluyordu. Beş başlık altında açıkladığı restorasyon ilkelerine göre; zorunlu haller dışında yenileme ve eklerden olabildiğince kaçınılmalı, önceki dönemlerde yapılan eklentiler de korunmalı, yapının görsel bütünlüğüne ve biçimine saygı gösterilmeli, yapılan müdahaleler algılanabilir olmalı ve görsel malzeme ve raporlarla belgelenmeliydi.

1883'te 3. Roma Mimamlar ve Mühendisler Konferansı'nda sunulan Boito'nun ilkeleri, konferans bildirgesinin temelini oluşturdu ve sonraki yıllarda "**Primera Carta del Restauro**" (Birinci Restorasyon Şartı) olarak tanındı:

1. Yapının eski ve yeni öğeleri arasındaki üslup farkı algılanabilir olmalı
2. Eski yeni malzemeler ayırt edilebilmeli

3. Yeni sıva ve dekoratif öğelerden olabildiğince kaçınılmalı
4. Restorasyon sırasında yapıdan sökülme zorunda kalınan parçalar, yapının yakınında sergilenmeli
5. Yapının yapım tarihi yeni dokunun üzerinde gösterilmeli
6. Uygulanan restorasyonun özelliklerini açıklayan bir pano yerleştirilmeli
7. Restorasyonun değişik evrelerinin aşamaları fotoğraflarla belgelenmeli
8. Restorasyon çalışması anlaşılır bir şekilde sergilenmeli

Boito'nun ardından gelen ve onun kuramını geliştiren **Gustavo Giovannoni** (1873-1947), anıtların çevreleri ve içinde buldukları tarihi doku ile birlikte korunmaları anlayışına öncülük etti. Tarihi yapıları kimliklerine uygun işlev verilerek kullanılmasının yolunu açtı. Yapıdaki tarihi dönemlerin izlerinin silinmemesi, düzenli bakım ve iyileştirmelerin yapılması, yapının olduğu gibi korunup tamamlamalardan kaçınılması, eklemelerin en az düzeyde, yalın ve algılanabilir olması, müdahalelerin titizlikle belgelenmesi, geleneksel yöntemler yetersiz kaldığında modern

Santi Maria e Donato Kilisesi, Murano-Camillo Boito restorasyonu

tekniklerden de yararlanılabileceğine ilişkin ilkeleri savundu. 1931 tarihli Atina Konferansı'nda uzmanlar tarafından tartışılan ve kabul gören bu ilkeler “**Carta del Restauro Italiana**” adı altında kurumsallaştı.

Venedik Tüzüğü ve sonrası

II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da yaşanan yıkım koruma alanında da yeni ihtiyaçları beraberinde getirdi. 1964 yılında Venedik'te toplanan 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nin gündemi bu sorunlar doğrultusunda belirlendi. Yarım yüzyıla yakın bir süredir uygulanan, kültür varlıklarının korunması ve restorasyonuna ilişkin temel uluslararası belge olan Venedik Tüzüğü bu kongrede şekillendi. Daha sonra UNESCO'nun önderliğinde tüm dünyada uygulanan bu belgede yer alan kararlar oluştu. İzleyen yıllarda Avrupa Konseyi sempozyumları, 1972 yılında Dünya Mirası Kongresi, 1975 yılının “Avrupa Mimari Miras Yılı” ilan edilmesi, ardından çalışmaların UNESCO ve ICOMOS gibi kuruluşların denetiminde gerçekleştirilmesi ile devam etti.

1964 Venedik Tüzüğü'nün getirdiği ilkeler şöyle özetlenebilir:

- Tarihi eserler, sanatsal niteliklerinin yanı sıra tarihi belge değeri de taşımaktadır.
- Anıtsal eserlerin yanı sıra belge niteliği taşıyan tüm eserler koruma kapsamına alınmalıdır.
- Tarihi anıtlar tek başına değil çevreleriyle birlikte ele alınmalı ve korunmalıdır.
- Korunacak yapı/yapı grubu uygun bir işlevle ve çevresiyle birlikte yaşatılarak süreklilikleri sağlanmalıdır.
- Gerekmedikçe, anıt tüm öğeleriyle birlikte bulunduğu yerde korunmalıdır.
- Korumada geleneksel tekniklere öncelik verilmeli, gerektiğinde çağdaş tekniklerinden yararlanılmalı, ancak yapılacak eklerin kendini belli etmesi sağlanmalıdır.
- Her onarım bilimsel çalışma ve araştırmalara dayandırılmalıdır.
- Tarih içerisinde anıta yapılmış olan eklere de saygı gösterilmeli, bunların da birer belge niteliği taşıdığı unutulmamalıdır.
- Arkeolojik alanlarda yapılan çalışmalarda yeniden inşa yapılmamalı, ancak yeni ve eski malzemenin bütünlenmesine dikkat edilmelidir.
- Çalışmalar her aşaması, ilgili raporlar ve görsel malzeme ile belgelenmeli, arşivlenmelidir.

1970'lerden itibaren, kentlerin eskime bölgelerindeki tarihi dokuların tekrar kentin yaşayan, canlı bir parçası haline getirilmesi amaçlandı. Yeni ile eski arasında ilişki kurularak, tarihi bölgenin yeniden değerli hale getirilmesi öngörüldü. Tarihi kent dokularının, bugünün insanlarına ve gelecek kuşaklara, dönemin yaşam felsefesini, toplumsal ve ekonomik yapısını yansıtacak şekilde ayağa kaldırılması ve günümüz ihtiyaçlarına uygun bir işlevle yaşatılması önem kazandı. Kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihsel, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğeleri, bir arada değerlendirilerek koruma kapsamına alındı. Geçmişin izlerini barındıran bir çevrede yetişen bireylerin, kültürel süreklilik bilinci kazanacakları vurgulandı ve "ortak bellek" kavramı gündeme getirildi. Böylelikle Venedik Tüzüğü, çağdaş restorasyon prensiplerinin evrensel düzeyde geliştirilmesi bakımından değerli bir belge olarak, tarihi çevrenin korunması ve yaşatılmasında bir dönüm noktası oldu.

Türkiye'de koruma

Osmanlı'dan Cumhuriyete

Osmanlı döneminde korumanın tarihini Hassa Mimarları ile başlatmak mümkün. Ne zaman kurulduğu bilinmeyen Hassa Mimarlar Ocağı, saraydan başlayarak İstanbul'da ve imparatorluk

dahilinde her türlü resmi yapım ve onarım işini yürütmekle görevliydi. Hassa Mimarlarının birinci görevi; padişahların veya hanedan mensuplarının yapacakları binalar ile masrafları devlet hazinesinden ödenecek olan her tür yapım ve onarımın planlarını yapmak, keşif bedellerini hesaplamak ve projeler kabul edildikten sonra yapımı yürütmektir. Yalnız saray, cami, han, hamam, dükkân gibi binalar değil, köprüler, kayıkhaneler, kaleler, hatta saray mensuplarına ait türbeler de sorumlulukları içinde yer alıyordu.

Öte yandan, suistimallerin önüne geçmek için, vakıflar tarafından yaptırılacak çeşitli yapım ve onarım işlerinin de Hassa Mimarları tarafından denetlenmesi öngörülmüyordu. Bir başka görevleri ise; azınlıklara ait ibadet yapılarının onarımlarında keşif ve denetimi üstlenmektir. İstanbul'da, kent düzenini sağlamak ve yangınların yayılmasını önlemek amacıyla, özel kişilerin yaptıracağı han, hamam, dükkân, hatta evlerin yapımı da Hassa Mimarlarının ruhsatına bağlı kılınmış, hatta yıktırma yetkisi verilmişti. Örnek vermek gerekirse, Ayasofya çevresinde, caminin sağ ve solunda "35"er arşın ve medrese tarafında da yol için "3" zira olarak belirlenen inşaat yasak bölgede, kurallara uymayan yapılar derhal yıktırılırdı.

Hassa Mimarları Ocağı, 19. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar devam etti. 1831'de II. Mahmut tarafından Şehreminliği ile Mimarbaşılık birleştirilerek, Ebniye-i Hassa Müdürlüğü kuruldu. Ebniye-i Hassa

Müdürlüğü'nde çalışan ve askeri amaçla kurulmuş olan Mühendishane-i Berri-yi Hümayun'dan yetişen mühendislerin sivil mimariye tam uyum sağlayamaması üzerine, 1881'de Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi (Güzel Sanatlar Akademisi) açıldı ve ilk Türk mimarları buradan yetişti (Turan, 1963).

Korumayı kurumsallaştırma girişimlerinin gerçek anlamda Tanzimat döneminde (1839-1876) başladığı görülmektedir. Anıtların ve tarihi eserlerin korunmasına yönelik kurumsal düzenleme, ilki 1868'de ressam, arkeolog ve müzeci **Osman Hamdi Bey**'in girişimleriyle çıkarılan ve daha sonra 1874, 1884 ve nihayet 1906'da yenilenen Asar-ı Atika Nizamnamesi'dir. İlk nizamname arkeolojik kazılar ve buluntulara yönelikti. İkincisi, "tarihi eserler" hakkında bir tanım getiriyor ve bunların devlet mülkiyetinde olduğunu vurguluyor, ancak Osmanlı eserlerini kapsam dışı tutuyordu. Üçüncü nizamname, korumanın temel ilkelerini tanımlıyordu; bu ilkeler daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin mevzuatına da temel olacaktı. Bu nizamnamede tarihi eserler tanımı genişletildi ve Osmanlı dönemi eserleri de kapsam içine alındı. İlk kez eserler üzerinde sahiplerinin haklarına kısıtlama getiriliyor, yurtdışına çıkarılması yasaklanıyordu. 1826'dan beri kentlerde korumadan sorumlu olan Nezaret-i Evkaf-ı Hümayun'un yetkisi Maarif Nezareti'ne devredildi. 1906 nizamnamesi ise tarihi eser kapsamını daha da genişletti, Türk-İslam eserleri ile kilise, havra, manastır gibi gayrimüslim eserlerini de tanıma dahil etti. Maarif

Nezareti'ne bağlı bir müze komisyonu oluşturulması da tavsiye ediliyor, taşınır taşınmaz eserleri bulan kişilere yetkililere haber verme yükümlülüğü getiriliyordu. Cumhuriyet kurulduktan sonra da, 1973 yılına kadar bu mevzuata bağlı kalınacaktı.

Osmanlı nizamnameleri korumayı düzenlerken hiçbir cezai şart getirmiyordu. 1912'de çıkarılan Anıtları Koruma Yasası bu konuda bir ilkti. Özellikle kaleler, surlar ve burçlara yapılacak müdahaleler için yerel müzelerde kurulacak komisyonların raporları gerekecekti. Ancak o dönemde yalnızca üç büyük kentte müze bulunması nedeniyle, bu karar uygulamaya yansımadı.

İstanbul'daki tarihi eserlerin belgelenmesi ve bu eserlere yapılacak müdahalelerin gözetim altına alınmasına ilişkin ilk hazırlıklar 1917'de Eski Anıtları Koruma Kurulu ile başladı. Kurula aynı zamanda Maarif Nezareti, İstanbul Şehremaneti ve İstanbul Evkaf Müdürlüğü'ne danışmanlık yapma sorumluluğu da verildi.

Bütün bu gelişmeler olurken kentlerde tarihi mahalleler yeni gelişme alanlarından kopmaya başlamıştı. Avrupa'daki sanayileşme hareketi, 17. yüzyıldan 19. yüzyıl ortalarına kadar hiçbir gelişme göstermeyen Osmanlı kentlerindeki toplumsal ve ekonomik yapıyı sarsıyordu. İstanbul bu olumsuz gelişmelerden en çok payını alan kent oldu.

Osmanlı'nın son dönemlerindeki imar hareketlerine koruma ve planlama açısından bakıldığında; anıtsal yapıların ve arkeolojik alanların korunmasına önem

Zeyrek Camisi (Pantokrator Kilisesi)

verilirken sivil yapıların korunmasının gözardı edildiği, bütüncül kent planı uygulamasının yerine yol düzenlemeleri ve yangın yeri planları ve acil durumlarda tarihi merkezlerden uzak yeni mahallelerin kurulması ile yetinildiği görülür.

Cumhuriyet sonrası ilk adımlar (1923-1950)

1923'te kurulan genç Cumhuriyet, uygar bir topluma dayalı bir ulus devlet yaratmayı hedefleyen kültür politikası doğrultusunda, Osmanlı kurumlarını laik kurumlara dönüştürmek üzere harekete geçti. Bir yandan Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi yeni kurumlar oluşturuluyor, bir yandan da Osmanlı öncesine uzanan tarihsel miras araştırılıyor ve Batı'dan esinlenen yeni bir mimarlık akımı teşvik ediliyordu. Osmanlı'dan devralınan vakıflar ise 1924'te kurulan Evkaf ve Şeriye Vekaleti içinde aynen muhafaza ediliyor, 1936'dan sonra kurulan Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devrediliyordu.

Bu yıllarda ne kültürel varlıkların korunmasından sorumlu Maarif Vekaleti ne de vakıf eserlerinin bağlı olduğu Evkaf ve Şeriye Vekaleti korumaya yönelik etkin bir girişimde bulunamadı. Daha çok İstanbul'daki eserlere yönelik oluşturulan Tarihi Eserler Kurulu, tarihi varlıklar konusunda karar

verme yetkisine sahip ilk uzman kuruluşu. Ancak yeni Cumhuriyet çok sınırlı bütçelerle büyük atılımlar gerçekleştirmeye çalışırken, elinde olmayan nedenlerle koruma konusunda fazla bir varlık gösteremedi. Osmanlı'dan kalan tarihi eserler boşaltılmış, Saltanattan kalanlar, koruma konusunda uzmanlıktan ve kaynaktan yoksun kurumların sorumluluğuna verilmiş, ciddi biçimde ihmale uğramışlardı.

15 Nisan 1931'de Mustafa Kemal'in emriyle kurulan Türk Tarih Kurumu, bu topraklarda yaşamış tüm uygarlıkların incelenmesi ve korunmasını amaçlıyordu. 1935 yılında Florya Köşkü'ne çağırdığı Türk Tarih Kurumu Başkanı Hasan Fehmi Çambel ve Afet İnan'a Atatürk, "her türlü kültürel ve arkeolojik belgelerin toplama, koruma, restorasyonu için yeterli tedbirlerin alınması, ilgili kurumlarla işbirliğine gidilmesi, yerel çevrelerin duyarlı olmaları, yalnızca kazıların yeterli olmayacağı, buluntuların restorasyonunun yapılarak korunmaları" konusunda uyarıda bulunacaktı. Yine aynı yıllarda, eski eserler konusunda görevlendirilen yüksek düzeyde bir komisyon tarafından hazırlanan raporda yer alan kaygılar üzerine, 1933'te ulusal bir Anıtları Koruma Kurulu oluşturulacaktı. Ardından tarihi yapıların hızla kayıt altına alınması,

belgelenmesi ve onarılmasına ilişkin uygulamalar belirsizlik dönemine son verdi. 3500 anıt kayıt altına alındı, tehlike altındaki yapılar belirlendi, ayrıntılı raporlar hazırlandı.

Cumhuriyetin ikinci döneminde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün öncülüğünde Osmanlı yapılarına karşı bir ilgi uyandı. Ancak bu yapıların genel müdürlüğün mülkiyetine verilmesi bütüncül koruma ilkelerine ters düşecekti; üstelik bu kurum böylesine zengin bir varlığın onarılması için yeterli kaynağa sahip değildi. Nitekim 1954'te kurulan Vakıflar Bankası ile bu kuruma kaynak oluşturulması amaçlanıyordu.

Osmanlı döneminde temelleri atılan yasal mevzuat ve yapılanma Türkiye Cumhuriyeti döneminde de aynen devam etti. 1930'da yapısı ve sorumlulukları tanımlanan belediyelerin, koruma ile ilgili rolleri, tarihi kamu yapılarının proje ve onarımlarını onaylamaktan ibaretti. 1933'te yapılan bir düzenlemeyle belediyeler, kent planları hazırlamak için bir uzman çalıştırmak, bu plan sınırları içinde kalan anıtları belirlemek ve çevresinde 10 metre genişliğinde bir açık alan bırakmak zorunda bırakıldı. 1973 yılına kadar belediyelerin koruma ile ilgili tek yükümlülüğünü tanımlayan bu hüküm, 1984'e kadar geçerliliğini koruyacaktı. Anıtların çevrelerinin açılması tarihi dokudan koparılmasına, bütünlüğün parçalanmasına yol açacaktı. 1950'li yıllara böyle gelindi.

Nurlu ufuklar (1951-1973)

1950 sonrası, 1970'lere kadar sürecek olan dönem, eskinin yeninin önündeki en büyük engel olarak görüldüğü, tarihi yapıların imar hareketlerine feda edildiği, geleneksel kent yapılarının temelden değiştiği yeni bir anlayışın egemen olduğu, koruma açısından talihsiz bir zaman dilimiydi. Bu olumsuzluklara koşut olarak, tarihi yapıların belgelenmesi ve kayıt altına alınması da bir yandan sürüyor, ancak kentlerdeki yıkım ve yenileme faaliyetinin baskısı, kaynak ve uzman kadro yetersizliği, koruma çalışmalarının uygulamaya dönüşmesine engel oluyordu. Yine de 1972'de Başbakanlığa bağlı olarak görev yapan Tarihi Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün kentlerde açılan şubeleri aracılığıyla yerel teşkilat oluşmaya başlıyordu.

Bu dönemin koruma açısından en dikkat çekici gelişmesi olarak **Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)**'nin oluşturulması gösterilebilir. 1964 tarihli Venedik Tüzüğü ve

hemen ardından kurulan ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), uzmanlar ile yerel yönetim ve sivil toplum temsilcilerinden bir üst kurul oluşturulmasını, kentlerdeki koruma çalışmalarının bu üst örgüte bağlanarak projelerin bürokrasi sarmalından kurtarılmasını öngörmüştü. Bu gelişmenin hemen sonrasında Türkiye'de oluşturulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu da Venedik Tüzüğü'nü kabul etmişti. Böylelikle tarihsel yapıların çevreleriyle birlikte ele alınması gereği 1970'lerin başında benimsenmeye başladı (Ulusoy, 2008). Merkezi ve yerel idarenin üzerinde karar yetkisine sahip, tümüyle özerk olan bu kurul, Türkiye'de koruma fikrinin oluşmasında önemli bir rol oynadı. Giderek **"tek yapı ölçeğinden alan korumasına geçiş"**in tartışmaya açılmasına neden oldu. **"Koruma alanı"** ve **"tescilli binalara özelliklerine uygun müdahale biçimleri"** kavramlarını getirdi. Venedik Tüzüğü'nün, "estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan istisnai düzeyde evrensel bir değere sahip olan, arkeolojik sitlerin de dahil olduğu, insan tasarımı eserlerin veya doğayla insanın birlikte yarattığı eserlerin bulunduğu alanlar" olarak tanımladığı **"sit alanı"** kavramı kabul edildi.

Tek yapı ölçeğinden alan korumasına (1973-1983)

1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı yasa, 1906 tarihli son Osmanlı Nizamnamesi'nden sonra, kültür mirasının korunmasına yönelik ilk yasadır. 'Sit, tarihi sit, arkeolojik sit ve doğal sit' sözcükleri ilk kez bu yasa da yer aldı. Dahası Anıtlar Yüksek Kurulu tek yapıların yanı sıra tarihi ve doğal alanların da korunmasından sorumlu tutuldu. Böylelikle **"bütüncül yaklaşım"** kâğıt üzerinde de olsa Türkiye'nin koruma tarihinde yerini aldı. Hatta 1975 tarihli Amsterdam Bildirgesi'nden 2 yıl önce.

Amsterdam Bildirgesi, 1975 yılında toplanan Amsterdam Avrupa Mimarlık Mirası Kongre'si tarafından kabul edilen "bütünsel koruma"yı şu sözlerle tanımlıyordu: "Mimarlık mirasının korunması, ikincil bir kaygı olmak yerine kentsel ve bölgesel planlamanın bütüncül bir parçası olmalıdır." Bu hedefin gerçekleşmesi için gerekli koşulları ise; (a) yerel yönetimlerin sorumluluğu ve halkın katılımı, (b) toplumsal etkenlerin göz önüne alınması, (c) yasal ve yönetsel önlemlerin uyarlanması, (d) uygun mali kaynakların sağlanması, ve (e) restorasyon ve iyileştirmeye yönelik yöntemlerin ve teknik becerilerin geliştirilmesi olarak belirliyordu (Güçhan ve Kurul, 2009).

Bergama Akropol

Süleymaniye Camisi, İstanbul

Ne var ki, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kararları ve yeni yasanın emirlerinin uygulamaya konulması hiç de kolay olmadı; toplumda hâlâ korumanın, kentleşmenin ve gelişmenin önünde bir engel oluşturduğuna ilişkin bir kanı egemendi.

Anıtlar Yüksek Kurulu yeni düzenlemeye göre, arkeolojik ve koruma alanlarını belirlemeye başladıktan sonra, daha önce onaylanmış olan imar planları geçerliliğini yitirdi. Koruma alanı ilan edilmesinden sonraki iki yıl içinde, belediyelerin koruma nâzım planlarını hazırlaması gerekiyordu. Tartışmalar başladı. Hem imardan sorumlu yerel yönetimler, hem de mülk sahipleri bu yeni düzenlemeye karşı büyük bir direniş gösterdiler. Belediyeler 1710 sayılı yasaı imarın önünde önemli bir engel olarak görüyor, nâzım plan hazırlamakta ayak diremeyi sürdürürken, gayrimenkul sahipleri de yasaı mülkiyet haklarına tecavüz olarak değerlendiriyordu. Bir yandan müteahhide kat karşılığında verilen arsa spekülasyonları sonucu kentlerin dokusu hızla değişirken, bir yandan da yeni yasa ile özellikle kent dokularının korunmasına önem verilmeye başlanıyor, eski evlerin yıkılması ve onarımı belirli yasalara bağlanarak kent belleğini oluşturan fiziksel yapı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararları ile korunmaya çalışılıyordu. 1960 ve 70'lerde bu çelişkili durum olanca hızıyla sürüp giderken, kentlerde öylesine hummalı bir inşaat faaliyeti egemendi ve rant öylesine yüksekti ki, tarihi yapılar bu gidişin önünde duramıyorlardı.

Öte yandan, yalnızca yasal düzenlemelerle getirilmeye

çalışılan koruma gayretleri özünde tepeden inme, yukarıdan aşağıya bir hareketti. Tarihi ve kültürel varlıkların önemi ve değeri konusunda bilinçlendirmeye yönelik hiçbir çaba gösterilmemesi, bu varlıkların yitirilmesinin yol açacağı ulusal bellek ve kimlik kaybının gündemde hiç mi hiç yer almaması da direncin çok önemli nedenlerinden biriydi. Bu boyutun gözardı edilmesi koruma alanını bir mücadele ve çekişme alanına çevirdi. Bu olguya Erder şu sözlerle dikkat çekmekteydi: "Anıt ve çevre korunmasında varılan kararların ve bunların uygulaması için oluşturulan idari ve hukuki tedbirlerin, koruma anlayışında halkla bir ilişkisi kurulmamışsa, yeterliliklerinden şüphe etmek lazımdır. Aksi halde çalışmaların olumlu olduğu, bir sanı olarak kalmaktadır. Onarımda alınacak kararlarda teknik yönden olduğu kadar insana dönüklüğü yönünden de ilgili bilimsel çalışmalara yer vermenin önemi büyüktür." (Erder, 1975: 247).

Yerelleşmeye doğru: 1983-2000

Bütün itirazlara ve tepkilere rağmen 1973'ten 1983'e kadar Anıtlar Yüksek Kurulu korumanın tek patronu oldu. Gelişmenin önündeki engel olduğu algısı ve sürtüşmeler sürdü gitti, ama bu süreçte tescillemeler ve belgelemeler de devam ediyordu. İller Bankası, belediyeler ve Tapu Kadastro Daireleri, imar planlarını koruma ilkelerine göre hazırlamaları yönünde bilgilendiriliyor, ama gerekli mekanizmalar oluşturulamıyordu. Nitekim Koruma İmar Planları'nın hazırlanmasına ilişkin sözleşmenin

1990'da hazırlanmasına kadar geçen sürede yapılan imar planları, koruma altına alınmış tescilli yapıları göz ardı ettiler.

1983 yılında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu ile "eski eser" tanımını yerine **"kültürel varlık ve kültürel miras"** kavramları getirdi, konu daha geniş bir kültürel bağlamda yorumlandı. Sit alanları, ev ve mahalle korumacılığı gibi konular, anıtsal yapıların yanı sıra gündeme alındı. Anıtlar Yüksek Kurulu'nun yerini Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulları ve Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu aldı. Bölge Koruma Kurulları kararların bir ölçüde yerele devredilmesini sağladı ise de, bu kez de bu kurullar yerelin baskısı ile karşı karşıya kaldılar. Bugün 33 Koruma Kurulu'nun görev başında olmasına rağmen, uzman eksikliği ve bazı uzmanların alınan kararların uygulanmasındaki engeller ve zorluklar nedeniyle görev almaktan kaçınması sonucunda, kurulların etkin çalıştığını söylemek iyimserlik olur.

1989'da Kültür Bakanlığı kuruldu ve 1972'den beri Başbakanlığa bağlı çalışan Tarihi Varlıklar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ikiye ayrılarak Tescilli Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Tabiat Varlıkları Genel Müdürlüğü kurularak bakanlığa bağlandı. Bu tarihten sonra koruma sorumluluğu artık Kültür Bakanlığı'na aitti. Bütün koruma nâzım planları ve tüm müdahale projeleri, Bakanlığın belirlediği ilkeler ve Bölge Kurulları'nın onayı doğrultusunda gerçekleşmek zorundaydı. Belediyeler artık "Koruma nâzım planları" geliştirmek, bu planları uygulayabilmek için Bölge Kurullarının onayından geçirmekle yükümlüydüler. Bu yapı, köklü değişikliklerin yürürlüğe girdiği 2000'li yıllara kadar geçerliliğini korudu.

Sonuç

Ana çizgileriyle özetlemeye çalıştığımız dünya koruma tarihi, Türkiye'deki tarihi ve kültürel çevrenin korunması sürecine ilişkin değerli dersler içeriyor. 2000'li yıllara kadar Türkiye'de tarihi çevrenin korunmasına yönelik yaşananlar, koruma tarihimiz açısından pek de övünülecek bir gelişmeyi yansıtmıyor. Buna karşılık 2000 yılından sonrası, korumanın kaderinin bir ölçüde değişmeye başladığı bir dönem olarak kabul edilebilir. Bu

2009: Altındağ, Ankara

dönemin en dikkat çeken özelliği, 1970'lerden başlayarak, akademisyen ve aydınların, giderek sivil toplum kuruluşlarının, ardından da yerel yönetimlerin koruma mücadelesinde daha aktif bir rol üstlenmeleridir. Aynı dönemde, çok sayıda eksikliklere ve boşluklara rağmen, yasal düzenlemelerde yapılan gerçekçi güncellemelerin de bu gelişmeye koşut geliştiği söylenebilir. Bu dönem, Tarihi Kentler Birliği'nin kuruluşu ile bağlantılı olarak, bir sonraki sayımızda ele alınacaktır.

Kaynakça:

Arabacıoğlu, P., Aydemir, I., “Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı”, *Megaron*, YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi YTÜ, Cilt 2, Sayı 4, 2007, s. 204-1212
<http://www.nuveforum.net/.../19108d1235679610-02-04-megaron-204-212-pdf>
Erder, C. (1975). *Tarihi Çevre Bilinci*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Yayın No. 24, Ankara
Erder, C. (1999). *Tarihi Çevre Kaygısı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara
Güçhan, N. Ş., Kurul, E. “A history of the development of conservation measures in Turkey: from the

mid 19th century until 2004”, *METU JFA*, 2009, 2, s. 19-44

Turan, Şerafettin, “Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. i. Sa. 1 (1963), s. 157-202;
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/820/10407.pdf>
Ulusoy, İpek, “Korumacılık Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Venedik Tüzüğü”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Kasım 21, 2008; <http://www.boltart.net/korumacilik-tarihinde-bir-donum-noktasi-venedik-tuzugu/>
<http://commons.wikimedia.org/>, 3 – 17, 23 no.lu fotoğraflar, Mart 2010.

etkinlik

BAKAB “Havza Ölçeğinde Koruma” toplantısında çok boyutlu birliktelik

Batı Karadeniz Kalkınma Birliği (BAKAB), 2008 yılında havza kentlerinin doğal, kültürel ve tarihi değerlerinden yola çıkarak, bütüncül korumaya dayalı bir işbirliği ve kalkınma modeli oluşturmak amacıyla kuruldu. Karabük Valisi Nurullah Çakır'ın girişimleriyle bir araya gelen Karabük, Kastamonu, Bartın, Bolu il özel idareleri ve belediyeleri; Safranbolu, Eskipazar, Ovacık, Eflani, Yenice, Devrek, Çaycuma, Gökçebey, Alaplı, Amasra, Araç, Taşköprü, Pınarbaşı, Daday,

Göynük, Mudurnu ve Taraklı ilçe belediyeleri; Yortan, Ovacuma ve Filyos belde belediyeleri ve Bulak ve Yörük köy muhtarlıkları temsilcileri BAKAB'ın üyeleri arasında yer alıyor.

Kısa sürede örnek çalışmalar yapan BAKAB, 19-20 Mart tarihlerinde Safranbolu'da ÇEKÜL Vakfı ile ortak bir toplantıya ev sahipliği yaptı. Mimar, şehir plancı, turizmci, gazeteci ve bilim adamlarından oluşan kalabalık bir heyetle ÇEKÜL Vakfı, BAKAB

üyeleri, ulusal ve yerel basın temsilcileri, STK temsilcileri, kent yöneticileri, kanaat önderleri ve havza kentlerinin eski belediye başkanlarından oluşan, çeşitli kesimlerden yaklaşık 200 katılımcının hazır bulunduğu toplantıda, **“Havza Boyutunda Koruma”** bütün yönleriyle ele alındı.

Tarihi toplantı cuma günü Safranbolu kent gezisi ile başladı. Tarihi dokudaki koruma çalışmaları tek tek incelenerek, yaklaşık 35 yıl önce Prof. Dr. Metin

Sözen ve arkadaşlarının Safranbolu’da düzenlediği 200 kişilik toplantının ardından kentte başlayan koruma ve yaşatma hareketinin izlediği süreç anlatıldı. ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen önderliğinde yapılan kent gezisinde, ilk yıllardaki heyecanlar, karşılaşılan zorluklar ve zorlukların nasıl aşıldığı da paylaşıldı. Kaymakamlar Evi, Kent Müzesi, tarihi çarşı ve arasta ile kent sokakları, restorasyon aşamasındaki konaklar incelendi.

Havza Boyutunda Koruma ve Havza Birlikleri

Tarihi buluşmanın ikinci gününde, iki oturum gerçekleştirildi. “Havza Boyutunda Koruma ve Havza Birlikleri” başlıklı birinci oturumda, Prof. Dr. Metin Sözen, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Dr. Hasan Canpolat ve Dünya Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Osman Arolat’ın moderatörlüğünde, havza boyutunda koruma ve planlama, yerel gıda ve tarım, ekonomi, kültür turizmi ve tanıtım alanlarında Batı Karadeniz havzasında yapılması gerekenler tartışmaya açıldı.

Ev sahibi Karabük Valisi ve BAKAB Başkanı **Nurullah Çakır**, toplantıyı şu sözlerle açtı: “ÇEKÜL’ün kurumsallaştığı 90’lı yıllardan itibaren havza boyutunda koruma felsefesinin ve pratiğinin oluşması, TKB’nin de aracılığıyla ulusal boyuta ulaştı. BAKAB bir yıl önce kurulmasına rağmen, ortak aklın oluşturulmasında önemli bir yol aldı. Bu yıl EMITT fuarında havza ölçeğinde korumayı, 200 m²’lik bir alanda tanıttık ve plaket aldık. Bu toplantıda çizilecek yol haritasıyla da hem havza hem Türkiye ölçeğinde yolumuza devam edeceğiz. Safranbolu’ya emeği geçenlerin emeğinin daimi olmasını diliyorum.”

Toplantının katılımcılarından Tarihi Kentler Birliği Başkanı ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı **Mehmet Özhaseki** de konuşmasında şu görüşlere yer verdi: “Doğru bir amaç için doğru bir yola çıkmışsanız, bu birliktelik yaşıyor ve devam ediyor. Hızlı ve çok boyutlu bir değişim yaşıyoruz. Özellikle verimsiz, hantal bir yapı sergileyen, politize olmuş kamu da, belediye başkanları da kendilerini yenilemek zorunda. Bir zamanlar kente su getirdiği

Nurullah Çakır

Mehmet Özhaseki

Metin Sözen

ve yol yaptığı için başarılı sayılan başkanlar artık kentlilerin yaşam standardını yükseltecek işler yapmalıdır. BAKAB gibi birliklerin ülkemizin kalkınmasında birincil adım olacağına inanıyorum.”

Safranbolu’daki koruma çalışmalarının başlamasına öncülük eden ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. **Metin Sözen** ise katılımcılara şu cümlelerle hitap etti: “1950’li yılların sonunda, arkadaşlarımla İstanbul’dan başlayarak Taraklı, Mudurnu, Göynük üzerinden Safranbolu, Bartın, Amasra hattını, Ayaş ve Beypazarı ile bağlayan kültür aksını, ana yolla buluşturmayı hedef edindik. Elli yıl önceki ülke şartlarında, ‘Safranbolu korumanın kilit noktasıdır’ diyebilmek için çok uğraştık. Kente yukarıdan bakıldığında çarşının, mahallenin ve kentin yaşam alanlarının algılanması için koruma çalışmalarına buradan başladık. İşte bu toplantı o günden bugüne geldiğimiz yeri görmek ve gelecek hedeflerimizi belirlemek için çok önemli. İstanbul gibi büyük kentler geliştikçe, merkez noktalarını kaybediyor, ama Safranbolu öyle değil. Burada hata yapma şansımız yok. Oturduğu yerden fetva verenlerle değil, alanda çalışanlarla bugünlere geldik. Bugün görüyorum ki aynı birliktelik devam ediyor. Bundan sonraki hedefimiz Safranbolu’daki toplantının devamını diğer kentlerde yapmak olmalıdır.”

Her kesimden uzmanlar söz aldı...

Açılış konuşmalarının ardından söz alan çeşitli kesimlerden katılımcılar, BAKAB'ın geleceğe dönük yol haritası ve eylem planının değişik boyutlarına ilişkin görüşlerini ve önerilerini dile getirdiler.

Faruk Göksu, şehir plancısı, ÇEKÜL Yüksek Danışma Kurulu üyesi:
“BAKAB, havza kalkınma, planlama ve yol haritası üzerinden hedeflerine ulaşabilir. Havzadaki

beklentiler, her kesimden insanın katılımıyla hayata geçebilir. Yol haritasının üç boyutunu oluşturan vizyon, hedefler ve proje belirlendikten sonra, kalkınmanın kaynağını oluşturan 6 ögeyi harekete geçirmek gereklidir: **‘Birikim, Bereket, Bilinç, Buluşma, Beklenti, Bakış’**. Planlama aşamasında ise göz önüne alınması zorunlu olan 6 öge şunlardır: **‘Ekonomi, Ekoloji, Eşitlik, Etkin Olma, Elde Edilme, Entegrasyon’**. Bunlar hep birlikte havza boyutunda kalkınmanın vazgeçilmezleridir. Temelleri Safranbolu’da atılan anlayış başka bölgelere de taşınmalı, yerel liderler ve girişimcilik artırılmalıdır, güç ve yetki eşit paylaşılmalı, kamu kaynakları etkin kullanılmalıdır. Geleceği yeniden kurgulamak için, her yörenin yol haritasının hazırlanması zorunludur.”

Osman Arolat, Dünya Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni: “Kelkit Havzası Kalkınma Birliği'nin kuruluş sürecinden alınacak iyi dersler var. Bilgi taraması, envanter ve proje üretme

aşamalarının ardından Kelkit havzası sonuca ulaşmaya başlamıştır.”

Doç. Dr. Rüştü Bozkurt, Dünya Gazetesi köşe yazarı: “Ortak değerlere ve ortak iradeye ulaşmak için konuşabilir olmak çok önemli. BAKAB toplantısı bu zemini

hazırlamış bulunuyor. Tartışarak ve konuşarak proje üretmek önemli sonuçlar doğurur, diğer toplantılarda da uygulanmalıdır.”

Dr. Hasan Canpolat,
İçişleri Bakanlığı
Müsteşar Yardımcısı:

“Hizmet sektöründe eğitim çok önemli; havzadaki üniversiteler geliştirilmeli ve ihtisaslaşmalıdır.

Havza birliklerinde

değişim ve dönüşüm süreçleri birbirine uyumlu olmalı, ortak bir sorun etrafında anlaşmanın değeri bilinmelidir. Batı Karadeniz havzasında, yörenin kaynaklarını doğru kullanarak eğitim odaklı bir strateji geliştirilmelidir.”

Kayhan Kavas,
Merkez Valisi, Büyük
Menderes Havza
Birliği eski Başkanı:

“Kalkınma birliklerinin temel sorunu beklentilerden kaynaklanır. Birlik tüzüklerini hazırlarken beklenti

ve amaçları doğru, öncelikle ortak sorumlulukları belirlemek gerekir. Birliklerde konuşma ortamı ve farkındalık yaratılmalı, ortak dil geliştirmeli, koordinasyon ve bilgilendirmeye önem verilmelidir.”

Dr. Yusuf Örnek,
Akdeniz Üniversitesi
öğretim üyesi, ÇEKÜL
YDK üyesi:

“ÇEKÜL’ün ‘Köyler Yaşamalıdır’ projesi doğrultusunda, BAKAB üyesi köyler kültür turizmine

sağlıklı bir şekilde açılabilir. Bu köylerde doğal çevrenin bozulmamış, özgün mimarinin korunmuş olmasına dikkat edilmeli, temiz ve sağlığa uygun konaklama koşulları oluşturulmalıdır.”

**Ayfer Yavi, Slow Food
Türkiye Yağmur
Böreği birimi lideri:**

“ÇEKÜL ile ‘Tohumdan Sofraya’ eğitimini yürütüyoruz. Batı Karadeniz havzasında yetişen tohumlarla ilgili

bir envanter çalışması yapmak istiyoruz. BAKAB kentleri, Türkiye’de ilk kez uygulayacağımız ‘Gıda Kütüğü’ çalışmasına yardımcı olabilirler.”

Tacettin Özkaraman,
BAKAB üyesi Taraklı
Belediye Başkanı:

“Safranbolu’yu örnek alarak, Osmanlı dönemi sivil mimari eserlerini restore ediyoruz.

Yatak kapasitesini çoğaltıyoruz. Tarihi

çarşı hareketlenmeye başladı. Kadınlar restore edilen dükkânlarda yöresel el sanatları ve yöresel tatlar üzerine işletme açıyorlar.”

Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı **Dr. Asım Güzelbey**, Şanlıurfa Belediye Başkanı **Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba** ve Kelkit Havzası Kalkınma Birliği'nin kurucu üyelerinden Erbaa Belediye Başkanı **Ahmet Yenihan** da kentlerindeki kamu-yerel-sivil-özel birlikteliğine dayalı çalışmalarını anlattılar.

Bartın Valisi **Veli İsa Küçük**, Bartın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. **Ramazan Kaplan** ve Karabük Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. **Burhanettin Uysal**; tüm imkânlarını havza çerçevesinde seferber etmeye hazır olduklarını belirttiler. Kilis Eski Kültür Müdürü ÇEKÜL Zonguldak gönüllüsü **Raif Tokel**, Düzce İl Kültür Müdürü **Özcan Budak** deneyimlerini aktardılar.

1975'ten 2010'a Safranbolu ve Gelecek Hedefleri

"Dünya Miras Kenti Safranbolu ve Gelecek Hedefleri" başlıklı ikinci oturumda ise, Safranbolu Belediye Başkanı Dr. **Necdet Aksoy**, Safranbolu'daki son çalışmaları anlattı.

Restorasyonlarda geleneksel malzemeye ulaşmakta zorluk çektiklerini, eski ustaların gün geçtikçe azaldığını, kent atölyesinin acilen açılması gerektiğini söyledi. Tarihi çarşıda Çin malı ürünlerin satılmasına karşı önlem almak gerektiğini de vurguladı.

Kızıltan Ulukavak, 1970-1980 yılları arasında Safranbolu belediye başkanı: "Metin Sözen ve arkadaşlarının başlattığı koruma çalışmaları Safranbolu için çok önemlidir.

Tarihi kentler insandan arındırılarak korunamaz. Safranbolu evleri el değiştiriyor ve otel, lokanta, kafe olarak turizm amaçlı restore ediliyor. Binin üzerindeki tescilli binamızın konut olarak da korunması gerekir. Somut olmayan kültürel miras da mutlaka korunmalıdır."

Yrd. Doç. Dr. Suat Çabuk, şehir plancısı, Safranbolu Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim görevlisi, ÇEKÜL Safranbolu gönüllüsü: "ÇEKÜL Vakfı ile Kapadokya bölgesinde yaptığımız

ağ yaklaşımına dayanan çalışmalar, Batı Karadeniz'de de uygulanabilir. Üniversite olarak havza ölçeğinde çaba göstermeye hazırız."

Mithat Kırayoğlu, mimar, ÇEKÜL Vakfı Başkan Yardımcısı: "Türkiye dünyadaki dönüşümü yakalama çabası içinde. Ulus-devlet merkezi yetkilerin bir bölümünü yerel yönetimlere ve

ÇEKÜL, TKB gibi gönüllü kuruluşlara, sivil topluma devrediyor. Kültür Bakanlığı'nın koruyamadıklarını belediye başkanları koruyor. Avrupa'da başlayan bilinç, aynı yıllarda Safranbolu'da ve sonra Türkiye'de de gelişti. Burası bir laboratuvar, mimari açıdan da bir maket alanıdır. Yaptığımız nostalji değil, dünyanın değişim çizgisiyle uyumlu yeni bir siyasettir."

Mehmet Ata Tansuğ, turizmci, ÇEKÜL YDK üyesi: "Bilişim çağında bilginin teknolojiyle yayılması sağlanmalı. Yabancı turistler artık kalabalık turlar yerine küçük gruplarla gezmeyi

tercih ediyor; ulaşım kolaylıkları yaratılmalı. Yöresel tatlar ve yöresel ürünlerin tanıtılması da önemli."

Hurşit Arslan, ÇEKÜL YDK üyesi: "Gaziantep'te yatay örgütlenmeye önem verdik, sorunların kaynağı ile sorun çözümleri bir araya getirdik, bürokratik işlemlerde pratik çözümler geliştirdik. Tüm

hareketi ortak akıl yönlendirdi. Gaziantep birikimini diğer kentlere aktarıyor; Metin Sözen Eğitim ve Kültür Evi yakında hizmet vermeye başlayacak. ÇEKÜL Kültür Elçileri eğitim projesi de gençleri bilinçlendiriyor."

Önceki yıllarda Safranbolu’da başkanlık yapmış olan Karabük milletvekili **Mehmet Ceylan** da deneyimlerini paylaştı. Safranbolu’da yaşayan turizmci-mimar **İbrahim Canbulat**’ın aktardığı, kente gelen turist profili ve ihtiyaçlarına ilişkin araştırma sonuçları ilgiyle izlendi.

Safranbolu ve Batı Karadeniz havzasının geleceğinin konuşulduğu tarihi toplantıda, **“Korumanın Başkenti Safranbolu”** nun 35 yıldır yürüttüğü örnek çalışmaların havza ölçeğinde paylaşılması için “Koruma Enstitüsü” kurulması önerisi olumlu karşılandı. Batı Karadeniz havzasının kültür aksı üzerinde kilit noktada bulunan Safranbolu’dan başlayan kültür turizminin, diğer havza kentlerine de yayılması için yeni bir yol haritası hazırlanması, bunun için öncelikle diğer kentlerin doğal ve kültürel özelliklerini vurgulayan tanıtım çalışmalarının başlaması gerektiği sonucuna varıldı.

Sonuç Bildirgesi

Toplantı sonunda yayınlanan sonuç bildirgesinde; Batı Karadeniz Havzası’nın bereketli toprağının ve suyunun yarattığı doğal-tarihsel-kültürel mirasın, birliğin temel ögesi ve “başarının bağlayıcı kaynağı” olduğu, havzadaki dayanışma ruhunu ve özgün kimliğini harekete geçirerek, katılımı öngören “yeni bir kalkınma anlayışını” egemen kılmının amaçlandığı, bütünleşik yönetim stratejisi ve kıyı kullanım ilkelerinin belirlenmesiyle bölge gelişim projelerinin önceliklerinin saptanacağı ve eşgüdümün hızlanacağı, “doğa-insan-kültür ilişkisi”ne dayalı “bütünleşik bir yönetim” planı oluşturulmasının hedeflendiği vurgulandı.

örnek proje

KÜNYE

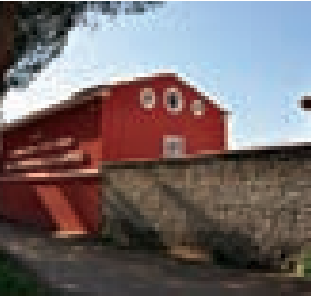
İlk sahibi:	Ahmet Hakkı Balcıoğlu
Konumu:	Kurtuluş Mahallesi, Nazilli Caddesi No:148 Sultanhisar, Aydın
Özelliği:	Geç Osmanlı dönemi endüstri mirası, zeytinyağı fabrikası
Eski eser tescil yılı:	2002
Mülkiyeti:	Sultanhisar Belediye Başkanlığı (restorasyon sırasında)
Kullanım hakkı:	Sultanhisar Belediye Başkanlığı
Proje sahibi:	Sultanhisar Belediye Başkanlığı (Başkan Erteğün Ünal)

RESTORASYON PROJESİ

Müellifi:	Mimar Emre Kaynak
Proje niteliği:	Adnan Menderes Üniv. Sultanhisar MYO. Hakkı Balcıoğlu kampüsü kapsamında, zeytinyağı müzesi, toplantı ve sergi salonu, kütüphane, idari bina
Proje teslim tarihi:	26.12.2008
TKB katkısı:	Sözleşme bedeli 28.320 TL (1. ödeme 14.11.2006, 2. ödemeye 15.10.2009)
Onay tarihi:	26.07.2006 tarihli Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı

UYGULAMA

Yüklenici:	Kaynak İnşaat
Restorasyon tarihi:	2009

“200 Ortak 200 Eser” programından örnekler Sultanhisar Zeytinyağı Fabrikası

Sultanhisar ve çevresinin tipik üretim işletmelerinden biri olan zeytinyağı fabrikası, döneminin izlerini taşıyan bir tarihi miras niteliği taşımaktadır. Ahmet Hakkı Balcıoğlu tarafından 1900'lü yılların başında satın alınan fabrikanın kesin kuruluş tarihi bilinmiyor. 1970'li yıllarda kapatıldıktan sonra 2000 yılında Sultanhisar Belediyesi'ne hibe edildi. Yapı grubunun restorasyonu, TKB'nin proje desteği ve Balcıoğlu ailesi tarafından sağlanan maddi kaynak ile gerçekleştirildi. Restorasyonun ardından fabrika, Adnan Menderes Üniversitesi Sultanhisar Meslek Yüksek Okulu'na ek derslik, sosyal ve kültürel etkinlik alanı olarak kullanılmak üzere devredildi.

Yakın tarihte yapılan imar planlaması sonucunda, fabrikanın arsasının ortasından yol geçirilerek arsa ikiye bölünmüş, demiryoluna bitişik bölümü kamulaştırılarak dini tesis alanı olarak kullanılmış, istif yerleri ve diğer bölümler ile fabrikaya ait özel demiryolu bağlantı hattı yıkılmıştı.

Yapılan çalışmalarla sarı renkli idari bina, yönetim ve personel ihtiyaçları için planlandı, bahçeye açılan iki odası da öğrencilere yönelik sosyal kullanımlara ayrıldı. Kırmızı renkli depo yapısı ise kütüphane olarak onarılarak okuma salonu, çalışma odası, internet laboratuvarı ve ana kütüphane bölümü olarak tasarlandı. Orta bölümde yapının mekânsal derinliğini vurgulamak amacıyla galeri bırakıldı.

Taş olarak korunan ana fabrika yapısının birinci bölümü, içindeki taş baskı presi yerinde bırakılarak, sergi salonu ve fuaye olarak düzenlendi ve ek bölümü kafeye dönüştürüldü. Yapının ikinci bölümü ise toplantı salonu olarak restore edildi, buradaki dinlendirme kazanlarına ait altlıklar korunarak üzeri cam döşeme ile kaplandı. Yapılara ayrıca, M.Y.O.'nun ek derslik ihtiyacının karşılanması amacıyla yeni bir yapı eklendi.

Mardin mimarisinin süslemeleri bir arada

A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi sanatçılarının, tarih içinde farklı inançların ve kültürel zenginliklerin uyumla harmanlandığı Mardin'deki mimari yapıların özgün bezemelerini yorumlamak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmalar bir albümde toplandı. Tezhip, minyatür, ebru gibi klasik Türk sanatlarında uzmanlaşmış sanatçılar grubu, Artuklu, Müslüman ve Süryani yapılarının taş oymacılığı örneklerini, kendi süsleme teknikleriyle yorumlayarak, gün ışığına çıkarıyor. GAP İdaresi Başkanlığı ve Mardin Valiliği'nin desteğiyle gerçekleşen *Mardin Mimari Anıtlarından Tezyini Yorumlar* başlıklı kitapta, her biri yorumladığı esere farklı bir değer katan 100'ü aşkın ürün yer alıyor. Mardin'in zengin kültürel birikiminin farklı bir yönünü yansıtan 254 sayfalık büyük boy kitap, her sanatseverin kitaplığında seçkin bir yer tutabilecek nitelikte.

Sanatçılara ilham veren eserler arasında, 12-13. yüzyıl Artuklu dini ve sivil mimari yapılarını süsleyen yazılı ve bezeme motifli taş kabartmaların yanı sıra, dirhemler, aynalar, kapı tokmakları, şamdanlar, sikkeler gibi maden işçiliği örnekleri yer alıyor. Erken dönem Türk minyatürünün Mardin'de yapılmış önemli eserleri, Artuklu ve Akkoyunlu dönemine ait mimari anıtlar, geç Osmanlı dönemine ait yapılardaki

süslemeler, resimli el yazmaları ve Mardin kalesi eteklerindeki taş konakların zengin cephe ve iç mekân taş bezemeleri... Hepsi, A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi sanatçılarının ürünlerine yansımış.

Mardin'in zengin kültürel birikimine hak ettiği saygının da bir göstergesi olan kitap, Mart ayında İstanbul'da Cemal Reşit Rey Konser Salonu fuaye alanında, Mardin Valisi Hasan Duruer tarafından açılan bir sergi ile tanıtıldı.

Burdur Kültür Varlıkları

Tarihöncesi çağlardan bu yana Batı Akdeniz'de varlığını sürdüren Burdur'un geçmişi neolitik döneme kadar iniyor. Antik dönemde Psidia bölgesinin bir kenti iken, 11. yüzyıldan sonra Türkmen boylarından Kınalı aşireti buraya yerleşmiş. O dönemde Tirkemiş adıyla anılan yerleşme, bugünkü çarşının çevresinde oluşmuş. Söylentiye göre, çay kenarındaki düzlükte peş peşe yaşanan sel felaketlerinin ardından yamaçlara taşınan halka, aşiret beyinin "sen burada dur, burda dur" demesi üzerine kente Burdur adı verilmiş. Selçuklu döneminin sonlarında Hamitoğulları beyliğini kuran yöre halkı, Osmanoğulları'na bağlanana kadar bağımsız bir devlet olarak yaşamış.

Burdur Arkeoloji Müzesi ekibinin titiz bir çalışmayla hazırladığı Burdur kültür envanteri, Burdur Belediyesi tarafından 2009 yılında yayımlandı. Burdur Belediye Başkan Yardımcısı Hasan Duygulu ve Özel Kalem Yetkilisi Ufuk Gökdoğan'ın koordinatörlüğünde yayına hazırlanan 202 sayfalık kitap, nitelikli fotoğrafları ve ayrıntılı bilgileri ile dikkat çekiyor.

Neolitik döneme uzanan Hacılar Höyük ve Kuruçay Höyük, Uylupınar Nekropolü, bir Lidya kenti olan Kibyra, Helenistik ve Roma kalıntılarıyla Balbura, Kremna ve görkemli Sagalassos gibi Burdur'un zengin arkeolojik varlıkları kitapta tanıtılıyor.

1300 tarihli Ulu Mescit çevresindeki yerleşim, depremlere rağmen onarımlarla bugünlere gelmiş. Bu bölgedeki anıtsal yapılar, medreseler, mevlevihaneler, hamamlar, çeşmelerin yanı sıra Selçuklulardan kalan Susuz Han ve İncir Han kervansarayları Burdur'un zenginlikleri arasında. Piribaşlar Konağı, Ulucami, Taşoda, Saat Kulesi, Mısırlılar Evi gibi tescilli anıtsal yapıların yanı sıra 58 konut, 7 konut-dükkan ve 53 dükkândan oluşan geleneksel sivil mimari yapıları ile Burdur'un kültür varlıkları bu kitapla gözler önüne seriliyor.

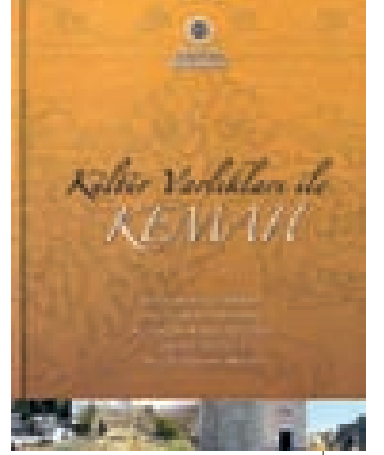
Kültür Varlıkları ile Kemah

Erzincan-Elazığ-Malatya-Tunceli illeri arasında yer alan Kemah, 12. ve 13. yüzyılların en güçlü beyliklerinden Mengüceklilerin başkenti olarak, Anadolu-Türk mimarisinin erken dönemlerine tanıklık eden önemli eserleri barındırır. Geçmiş ilkçağlara kadar uzanan açık hava tapınakları, kült merkezleri, manastır, kilise, şapel, cami, mescit, medrese, han, hamam, türbe, çeşme ve evlerden oluşan zengin bir mimari çeşitliliği ile dikkat çeker.

Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşunun 50. yıldönümü dolayısıyla, Kemah'ın kültürel varlıkları, *Kültür Varlıkları ve Kemah* isimli kitapta toplandı. Uzun yıllar Erzurum Koruma Kurulu'nda görev yapmış olan Prof. Dr. Hamza Gündoğdu başkanlığında, Doç. Dr. Ali Bayhan, Yrd. Doç. Dr. Ali Murat Aktemur, Öğr. Gör. Sibel Tıgıcı ve Arş. Gör. Muhammet Arslan'dan oluşan bir ekip tarafından hazırlanan kitap, fotoğraf ve mimari çizimlerle destekleniyor.

Prof. Dr. Hamza Gündoğdu kitabın önsözünde, Kemah'ın tarihsel süreci hakkında bilgi vererek, kent merkezinde başlayan onarım çalışmalarının ümit verici olduğunu söylüyor. Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hikmet Koçak ise sunuş yazısında, Atatürk Üniversitesi'nin yöre için önemini vurgulayarak Sanat Tarihi, Arkeoloji, Peyzaj ve Mimarlık bölümlerinin, tüm kesimlerle yardımlaşma ve dayanışma içinde çalışmalarını yürüttüğünü belirtiyor.

Kemah ve çevresindeki kültür varlıklarını ayrıntılarıyla gözler önüne seren kitabın yayın ekibi, kentin yok olan eserlerine de yer vererek, Kemah ve çevresinde koruma ve yaşatma çalışmalarının hızla başlaması gerektiğine dikkat çekiyor.

Kars ve çevresinin kültür varlıkları envanteri yayımlandı

Kars Valiliği İl Özel İdaresi tarafından yayımlanan *Kars İli Kültür Envanteri 2009*, son dönemde birbiri ardı sıra yayımlanan kent envanterlerinin son örneklerinden. Kars Müze Müdürü Necmettin Alp, sanat tarihçisi Kaptan Zeynel Abidin Yaşlı ve arkeolog Hatice Özdemir'den oluşan bir ekip tarafından hazırlanan kitap 12 bölümden oluşuyor.

Kars'ın sit alanları, kent merkezi ve ilçelerdeki tescilli tüm eserler, envanter fişleriyle kitapta yer alıyor. Kümbetler, kiliseler, köprüler, sivil mimari örnekleri gibi taşınmaz kültür varlıkları, fotoğraflar eşliğinde tek tek anlatılıyor. Kentin karakteristik yapıları arasında önemli bir yer tutan Baltık mimarisini yansıtan eserler ise ayrı bir bölüm altında incelenmiş; bu bölümde 113 esere yer veriliyor. Kars'ın Akyaya, Arpaçay, Digor, Kağızman, Sarıkamış ve Susuz ilçelerinde bulunan kültür varlıkları da envanterin kapsamı içine alınmış. Bunların yanı sıra cami, kilise, manastır, kervansaray, hamam, köprü, mağara ve tapınak gibi pek çok farklı yapıyla Ani Ören Yeri, kitabın en önemli bölümlerinden birini oluşturuyor.

Envanter kitabının önsözünde Kars Valisi Ahmet Kara, kentin yakın gelecekte Avrupa ile Uzak Doğu'yu birbirine bağlayan bir köprü niteliği kazanacağını, Türkiye Cumhuriyetlerin buluşma noktası olacağını dile getirerek, Kars ve çevresindeki binlerce tarihi eserin tanıtımının bu bağlamda önemli olduğunu vurguluyor. Kentlerde koruma ve yaşatma çalışmalarının ilk adımını oluşturan kültür envanterlerinin son yıllarda kent yöneticilerinin girişimleri ve yerel uzmanların çabalarıyla hız kazanması, önemli bir boşluğu doldururken, sevindirici bir gelişme olarak da dikkat çekiyor.

Bitlis'te koruma çalışmaları başlıyor

Tarihi Kentler Birliği üyesi Bitlis, tarihi ve kültürel varlıklarını koruyarak kente tarihi kimliğine yakışır bir görünüm kazandırmak amacıyla ilk adımı attı. Uzun yıllar uygulanan yanlış imar politikaları nedeniyle, tarihi ve doğal dokunun algılanamaz hale geldiği kentte, Bitlis Belediyesi ÇEKÜL Vakfı ile yapılan işbirliği sonucunda hazırlanacak **“Bitlis Yol Haritası”** ile kentte köklü değişiklikler yapmaya hazırlanıyor.

2010 yılının ilk aylarında ÇEKÜL Vakfı merkezinde yapılan toplantıda, Bitlis Belediyesi yetkilileri, Vakıf Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen ve ÇEKÜL Yüksek Danışma Kurulu üyesi, şehir plancısı Faruk Göksu ile bir araya geldi. Geçen yıl başlayan inceleme ve değerlendirme toplantıları dizisinin ardından elde edilen veriler ışığında yol haritasının ilk taslağı hazırlandı.

Yoğun geçen iki günün ardından, Bitlis kent ölçeğinde yapılacak çalışmaların öncelikleri ve hedefleri belirlendi. Tarihi doku ile yeni kent

arasında dengenin iyi kurgulanması gerekliliğinden yola çıkarak, imar planının revize edilmesi, yeni kent merkezinin oluşturulması, geleneksel çarşı ve yeni merkezin fonksiyonlarının belirlenmesi sağlanacak.

“Vadideki Güzel Şehir” yeniden canlanacak

Tarihte “Vadideki Güzel Şehir” diye anılan Bitlis, Büyük İskender'in inşa ettirdiği kalesiyle, tarihi cami, medrese, kervansaray ve köprüleriyle Anadolu'nun özellikli kentleri arasında. Kentin geçmişteki kimliğini canlandırmak amacıyla yapılacak çalışmalar kapsamında, ilk olarak kentin içinden geçen derenin üstüne inşa edilen yapıların yıkılması, tarihi değerleri olanların ise restore edilmesi planlanıyor. Bitlis'in sivil mimari örneklerinin bulunduğu Zeydan mahallesinde ise öncelikle bir envanter çalışması yapılacak. Ardından, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanarak, geleneksel dokunun görünür olması sağlanacak.

Bitlis imar kapsamında yenilenirken ve tarihi dokunun korunması çalışmaları devam ederken, bir yandan da kentin bölgesel gücü ve sınır ötesi bağlantıları güçlendirilecek. Kültür odaklı kalkınma planının belirlenmesiyle, kültür-turizm bağlantısı yeniden değerlendirilecek.

Bitlis Belediyesi yerel kaynakları kullanarak, valilik, üniversite, meslek odaları ve sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışmalarını yürütecek.

Malatya, Gaziantep deneyimi ile tanıştı

Malatya Valisi Doç. Dr. Ulvi Saran'ın daveti üzerine, Şubat ayında Malatya'yı ziyaret eden Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı Gaziantep teknik destek ekibi, koruma alanındaki başarılı çalışmalarını Malatyalı yetkililerle paylaştı. Kentlerindeki koruma deneyimlerini Tarihi Kentler Birliği toplantılarında her fırsatta paylaşan Gaziantep ekibi, Şanlıurfa, Antakya, Mardin ve Diyarbakır'ın ardından, bu kez de Malatya'nın yol haritasına katkıda bulunmak amacıyla, **"Geçmişten Günümüze Gaziantep"** başlıklı toplantıda çalışmalarını anlattı.

Vali vekili Şükrü Azcan başkanlığında yapılan toplantıya, Battalgazi Kaymakamı Abdulmuttalip Aksoy, Millî Eğitim Müdürü Mehmet Bulut, İl Özel İdaresi Genel Sekreteri Sami Er, Mimarlar Odası Başkanı Fevzi Çelebi ve ekibi, İl Kültür Turizm Müdür Vekili Mehmet Kazancı, Vakıflar Bölge Müdürlüğü, İnönü Üniversitesi ve STK temsilcileri ile ilgili Malatyalılar katıldı.

Havza ölçeğinde kültürel kalkınma modelini, bölgedeki geniş bir aks üzerinde yaygınlaştırmaya çalışan Gaziantep ekibi, Malatya'nın havzadaki önemine dikkat çekti. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Cengiz Açar, altı yılda yaptıkları projeleri aktardıktan sonra, Malatya'da ortak paydada buluşma ortamının hazır olduğunu gözlemlediklerini belirtti. Malatya kültür envanterinin hazırlanmasıyla çalışmaların hız kazanacağı, bu nedenle kamu-yerel-sivil-özel kesimlerin yol haritasını birlikte oluşturmak için bir an önce çalışmalara başlaması gerektiği üzerinde duruldu. Ciddi bir çalışmayla birkaç yılda başarılı sonuçlar alınabileceği ve Gaziantep'te yerinde yapılacak bir incelemenin de yararlı olacağı konusunda görüş birliğine varıldı.

Uzun yıllardır Prof. Dr. Metin Sözen başkanlığındaki ÇEKÜL Vakfı heyetinin Malatya'ya verdiği destek sonucunda, Beş Konaklar ve İstanbulluoğlu Konağı restorasyonlarının tamamlandığı hatırlatıldı. Kentteki koruma çalışmalarının başlangıcı olan bu projelerin, Malatya'nın ilçelerinde de etkisini göstermiş olduğu ve yerel yöneticilerin kültürel varlıkları sahiplenmeye başladıklarına dikkat çekildi.

ÇEKÜL Akademi

2010 Eğitim Program Takvimi

24-26 Şubat 2010	Yapı Özelliklerine Göre Müdahale Teknikleri ve Bakım-Onarım Esasları Nüvit Bayar
10-12 Mart 2010	Restorasyon Projelerinde "Bilgisayarlı 3D Modelleme" Gökhan Kılınçkiran
24-26 Mart 2010	Kültür ve Tarih Turizmi Dr. Yusuf Örnek
7-9 Nisan 2010	Tarihsel ve Kültürel Miras Proje ve Uygulamalarında İşlevlendirme Metin Keskin
20-22 Nisan 2010	Korunan Alanlarda Yapılaşma İlkeleri Sinan Polvan
5-7 Mayıs 2010	Kültürel Koruma Alanında Proje Yönetimi Sezer Cihan, Ahmet Ertürk
12 - 14 Mayıs 2010	Restorasyon İlkeleri ve Bakım-Onarım Esasları Nüvit Bayar
2-4 Haziran 2010	Kentsel Koruma ve Kentsel Gelişim Stratejileri Faruk Göksu
9-11 Haziran 2010	Kültürel Koruma ve Alan Yönetimi Yeşim Dizdaroğlu
23-25 Haziran 2010	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirlik Handan Dedehayır

ANTAKYA'NIN BÜYÜK KÜLTÜR YÜRÜYÜŞÜ 24 EKİM 2009

T.C. HATAY VALİLİĞİ
T.C. ANTAKYA BELEDİYESİ
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
MİMARLAR ODASI ANTAKYA ŞUBESİ

ÇEKÜL ÇEVRE VE KÜLTÜR DEĞERLERİNİ KORUMA VE YAŞATMA SAVUŞU